GRATANGEN KOMMUNE

KULTURMINNEPLAN 2017-2021

HØRINGSUTKAST

FORORD

Kulturminneplanen er utarbeidet i samarbeid mellom Gratangen kommune og følgende lag/foreninger og enkeltpersoner:

- Prosjektleder — Unn-Tove Bakkevoll
- Gratangen kommune, ordfører — Eva Ottesen
- Gratangen kommune, teknisk avd. — Torbjørn Johnsen
- Gratangen kommune, kultur — Nine Grib
- Lokalhistoriker — Sverre Nordmo
- Lokalhistoriker — Gunnar Bjørklund
- Lokalhistoriker — Ove Olsen

Arbeidet er forankret i kommunalt vedtak i formannskapet i kommunen den ....., sak ....., men da til utarbeidelse av en regional kulturminneplan. Da samarbeidet med kommunene Lavangen og Salangen i forbindelse med dette, ikke lot seg videreføre høsten 2015, valgte Gratangen kommune å fortsette arbeidet med en kommunal kulturminneplan høsten 2016.

Det er fra tidligere prosjektarbeider gjort et stort arbeid med å dokumentere og registrere kulturminner i kommunen. Spesielt vises det til arbeidsgruppen tilknyttet "Krigsminneprosjekt 2013-2015" sitt arbeid med krigsminner og krigsminneløyper. Under arbeidet er det gjort et omfattende digitalt registreringsarbeid av kulturminner av lokalkjente og historieinteresserte personer i kommunen.

Disse fortjener stor takk.

INNHOLD

1 INNLEDNING 1

1.1 Bakgrunnen for å lage planen 1

1.2 Hva vil vi med planen, hvilken rolle skal den ha? 1

1.3 Lovgrunnlag 2

1.4 Avgrensning og definisjoner 2

1.5 Forholdet til andre planer 3

1.6 Mål for ivaretakelse av kulturminner 4

1.7 Arbeidsprosess og medvirkning 5

2 KULTURHISTORISK UTVIKLING I GRATANGEN 6

2.1 Steinalder (4000 – 500 f.Kr.) og Jernalder (500 f.Kr – 1030 e.Kr) 6

2.2 Middelalder (1030 – 1537) 6

2.3 Nyere tid 7

2.4 Kommunevåpenet 8

2.5 Gratangen kommune 8

3 SKRIFTLIGE HEFTER, RAPPORTER M.M. OM KULTURMINNER 9

3.1 Offisielle registre 9

3.2 Kvalitetssikring av registreringer av kulturminner 10

3.3 Private og andre samlinger 10

4 FORVALTNING OG SKJØTSEL 11

4.2 Grunneiere og allmennheten 11

4.3 Ulike aktørers rolle og aktuelle virkemidler 12

5 GRUNNLAG FOR PRIORITERING AV KULTURMINNER OG KULTURMILJØER 14

6 OVERSIKT OVER KULTURMINNER I GRATANGEN KOMMUNE 17

7 UTVALGTE KULTURMINNER OG KULTURMILJØ 18

7.1 Bygninger – gårdstun 18

7.2 Kirker, kirkegårder og samfunnsinstitusjoner 21

7.3 Krigsminner 24

7.4 Kultur- og naturlandskap 26

7.5 Kunst, kulturmiljø og andre kulturminner 27

7.6 Maritime kulturminner 27

7.7 Samiske og kvenske kulturminner 30

7.8 Tekniske-, samferdsels- og industrielle kulturminner 31

8 VI MÅ REGNE MED Å FINNE FLERE KULTURMINNER 34

8.1 Områder hvor vi kan gjøre nye funn 34

9 VEDLEGG 35

9.1 Ord og begreper 35

9.2 Tiltaksplan 37

9.3 Vedtak av 30.04.14 40

9.4 Bestilling fra Troms fylkeskommune 41

9.5 Utvalgte kulturminne fra folkemøtene 43

9.6 Oversikt kulturminner registrert i kulturminnesøk.no 44

9.7 Verdivekting og verdifastsettelse av kulturminner 51

1 INNLEDNING

Kulturminneplanen i kommunen er en langsiktig temaplan hjemlet i plan- og bygningsloven og Lov om kulturminner. Planen skal tas opp til behandling i hver valgperiode, dvs hvert fjerde år. Det skal da vurderes om det er behov for å gjøre endringer i planen. Lokal kulturminneplan skal inngå som en del av kommuneplanen.

1.1 BAKGRUNNEN FOR Å LAGE PLANEN

Kulturminner knytter oss til vår felles forhistorie og minner oss om andre levesett og livsvilkår enn det vi selv opplever. Når vi ser den historiske sammenhengen vil vi også være bedre i stand til å legge et langsiktig perspektiv til grunn for løsning av dagens utfordringer.

Initiativ og tilsagn

Troms fylkeskommune rettet forespørsel til fylkets kommuner, hvor kommunene ble oppfordret til å sette i gang arbeid med kulturminneregistreringer og planarbeid i forbindelse med dette. Kommunene Gratangen, Lavangen, Salangen og Ibestad, sendte felles søknad den 15. januar 2014 med tittel "*Registrering av kulturminner og planlegging i Astafjord-kommunene"* til Troms fylkeskommune ved kulturavdelingen. Kommunene mottok tilsagn på kr 100.000 hver i brev av 19.05.14, med invitasjon til videre deltagelse i fylkeskommunens prosjekt "KIK" (Kunnskapsløftet i kulturminneforvaltningen). Fylkeskommunen har bidratt med råd og veiledning i forbindelse kulturminneregistreringer. 30/4 2014 vedtok kommunestyret at utarbeide regional kulturminneplan. Når arbeidet med denne stoppet opp valgte kommunen sommeren 2016 å utarbeide egen kulturminneplan.

Gratangen kommune

Kommunen er rik på alle typer kulturminner, bla med et stort antall automatisk fredete kulturminner (fornminner) og nyere tids kulturminner. Gjennom dette planarbeidet ønsker kommunen å styrke kompetansen på området og øke innsatsen for forvaltning av kulturminner.

Mange kulturminner har gått tapt eller blitt forringet opp gjennom tidene. Noen kulturminner er forringet som følge av at de ikke blir tatt godt nok vare på. Samtidig ser vi at hus og innretninger som for få år siden ble betraktet som verdiløse nå omtales som viktige kulturminner.

Gjennom plan- og bygningsloven er kommunene gitt hovedansvaret for den fysiske planleggingen. Vern av kulturminner er en viktig del av dette ansvaret. Planleggingen innebærer avveining av interesser og hensyn med en ønsket utvikling som resultat.

I plan- og byggesaksbehandlingen opptrer kulturminnene ofte som enkeltelementer i en klart avgrenset utbyggingssituasjon. Det er imidlertid viktig å se kulturminnene i en større sammenheng. En slik erkjennelse ligger til grunn for kommunes ønske om å lage en kulturminneplan.

1.2 HVA VIL VI MED PLANEN, HVILKEN ROLLE SKAL DEN HA?

> *Kulturminneplanen skal gi befolkningen i Gratangen og andre interesserte, innsikt i hvordan kommunen forvalter og ønsker videre å forvalte dokumenterte lokale kulturminner, samt være et politisk og administrativt styringsverktøy.*

Gratangen kommune har satt i gang arbeidet med en kulturminneplan bl.a. fordi kommunen ønsker å øke innsatsen for forvaltning av kulturminner og kulturmiljø. Arbeidet har til i dag vært lite systematisk og har i stor grad basert seg på enkeltpersoners engasjement. Kommunens befatning

med kulturminner har i første rekke vært knyttet opp til plan- og byggesaksbehandlingen. Planarbeidet må derfor komme fram til tiltak for forvaltning og tilrettelegging av kulturminner og kulturmiljø.

Vårt fysiske miljø består av kulturminner og kulturmiljø, i en vid betydning. Utfordringen for kommunens arbeid med kulturminnevernet er å fokusere på hva som er det viktigste å ta vare på. Det er derfor nødvendig å prioritere et mindre antall kulturminner og kulturmiljø.

Kommunen håper at en kulturminneplanen vil kunne bidra til et bedre beslutnings-grunnlag for kommunens fremtidige arbeid med arealplaner og reguleringsplaner. En kulturminneplan skal være en dokumentasjon av hva som finnes av kulturminner i kommunen. Denne dokumentasjonen vil være et viktig hjelpemiddel for kommunen ved plan- og byggesaksbehandlingen. Det vil lette arbeidet med å finne ut hvor det er konflikter med kulturverninteressene. Planen vil også gi en bakgrunnsdokumentasjon som kan være nyttig ved behandling av saker i forbindelse med utdeling av tilskudd fra Næringsfondet.

Planen skal videre være en kilde til informasjon til historieinteresserte personer og organisasjoner, og ikke minst for skolene. Bevaring av kulturminnene vil avhenge av at allmennheten, grunneierne og den oppvoksende slekt kjenner historien og hvordan den kan leses av de kulturminnene som er funnet. Det registreringsmaterialet som er samlet inn kan i det videre arbeidet gi grunnlag for informasjonsprodukter bygget på moderne datateknologi.

1.3 LOVGRUNNLAG

Plan- og bygningsloven (pbl) og kulturminneloven (kml) er de to viktigste lovene for kulturminne-forvaltningen.

Kulturminneloven inneholder de sterkeste virkemidlene en har i arbeidet med kulturminnevern. Kulturminneloven har som formål å ta vare på kulturhistorisk og arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljø. Loven tar for seg kulturminner som er autiomatisk fredet, og kulturminner og kulturmiljø som fredes etter vedtak av Riksantikvaren.

Denne lov er en særlov. Det betyr bl.a. at det skal legges vekt på kulturminnelovens formål når det fattes vedtak etter annen lov som påvirker kulturminner.

Plan- og bygningsloven er det viktigste redskapet kommunen har til å drive arealplanlegging og byggesaksbehandling. I plan- og bygningsloven er bruk og vern av ressurser sidestilt, og loven er således kommunens eget redskap til å bevare og utvikle kulturminner og kulturmiljø.

1.4 AVGRENSNING OG DEFINISJONER

Kulturminneloven definerer kulturminner som ***"alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til"***. Dette er en svært vidtrekkende beskrivelse som tar med seg alt menneskeskapt i omgivelsene, helt fra de første redskaper og boplasser, til dagens byggverk.

Automatisk fredete kulturminner

I kulturminneloven gjøres et skille mellom automatisk fredete kulturminner og nyere tids kulturminner. Med automatisk fredete kulturminner menes kulturminner fra oldtid og middelalder, eller før 1537. Slike kulturminner er automatisk fredet etter kulturminneloven §4. Med nyere tids kulturminner menes kulturminner fra 1537 og fram til i dag. Disse har ikke automatisk noe formelt vern. I tillegg er samiske kulturminner eldre enn 100 år også automatisk fredet. Disse er fredet

direkte etter kulturminneloven uten fredningsprosedyre. Dette gjelder både synlige og ikke synlige kulturminner. I tillegg er erklærte stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649 automatisk fredet, jfr. kulturminneloven §§ 3 og 4.

Kulturmiljø
Bygninger, bruer, veianlegg og arkeologiske funn er eksempler på kulturminner. Det kan også være boliger og gårdsanlegg, handelssteder og industrianlegg. Når kulturminner inngår som del av en større helhet, kalles dette et kulturmiljø. Det kan eksempelvis dreie seg om et landskap som i seg selv er verneverdig og der verdifulle bygninger, trær, tekniske anlegg og andre innslag mennesket har brakt med seg, bidrar til å berike landskapet. Kulturlandskap og naturelementer som er preget av menneskenes bruk opp gjennom tiden er ikke et selvstendig tema i denne planen.

Navn - "immatriell kulturarv"
"Immatriell kulturarv" favner blant annet stedsnavn, sagn, myter, religiøs tro etc. Dette faller utenfor definisjonen av kulturminner over. I det årlige heftet Astøingen er det gjennom flere årtier blitt skrevet artikler som favner slike immatrielle kulturminner.

Generelt
Kulturminner og kulturmiljø er gjenstand for eiendomsrett, men er samtidig deler av vår felles historiebok. Forvaltningen av kulturminnene må derfor legge til rette for at innbyggerne i kommunen kan oppleve historien når de oppholder seg i landskapet eller når de bevisst oppsøker kulturminnene. Det vil derfor være et mål for planarbeidet å presentere innbyggerne for kommunens kulturminner og kulturmiljø.

Kulturminneplanen skal videre konsentrere seg om faste objekter i motsetning til løse gjenstander. Det vil si at planen skal ta for seg objekter og miljø som oppfattes å være en varig del av landskapet. Av interesse er også kulturminner som ikke er synlig i dag men som kan bli funnet ved utgravninger senere.

Forvaltningen av kulturminner etter kulturminneloven er tillagt fylkeskommunen og riksantikvaren. Kulturminneplanen skal imidlertid ha hovedfokus på de deler av kulturminnevernet som er kommunens ansvarsområder. Det lovmessige ansvaret er særlig knyttet til plan- og byggesaksbehandlingen.

1.5 FORHOLDET TIL ANDRE PLANER

Kulturminneplanen dokumenterer kulturverninteressene, og viser hvor kulturminnene finnes. Videre prioriteres det i planen enkelte områder som særlig viktige å ta vare på, eller beskytte. **Økonomiplanen** og **arealplanleggingen** er to av flere verktøy for å gjennomføre tiltakene i planen. De foreslåtte tiltakene krever mer eller mindre ressurser for å bli gjennomført, noe som må bli tatt hensyn til i forbindelse med kommunens budsjettarbeid og handlingsplan. Noen tiltak kan settes i gang i et samarbeid med fylkeskommunen eller frivillige organisasjoner, men krever likevel noe innsats fra kommunen i form av kapasitet og kompetanse.

Samfunnsutviklingen i kommunen bør basere seg på bærekraftig utvikling. "*Bærekraftig utvikling*" er utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov "sier Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. I tillegg til at framtidige generasjoner sikres tilgang på kunnskaps- og opplevelsesverdier i kulturminnene, har også bruken av eksisterende bygninger og anlegg langsiktige og positive effekter for miljøet.

Vurderinger i denne sammenhengen kan omfatte faktorer som miljøbelastning (energiforbruk, forurensning og avfall) ved drift og vedlikehold, eller tilpasning/opprustning av eksisterende anlegg. Dette må veies opp mot miljøbelastningene ved å rive og bygge nytt, inklusive produksjon og transport. Det vil i tillegg være nødvendig å se på muligheter for gjenbruk av materialer ved eventuell ombygging eller riving.

Lokal Agenda 21

Dette er en handlingsplan utviklet under FN via Rio-konferansen, og som i Norge er videreført gjennom Fredrikstaderklæringen. Lokal Agenda 21 fokuserer på verdier som kultur, trivsel, tilhørighet og livskvalitet i tillegg til tradisjonelt miljøvern. Det er flere grunner til at kulturminner er spesielt interessante i en lokal Agenda 21 sammenheng, bl.a.:

- Kulturminnene er samfunnsressurser med kunnskaps-, opplevelses- og bruksverdier som må forvaltes på en slik måte at også framtidige generasjoner kan nytte disse ressursene.
- Kjennskap til og bruk av tradisjonskunnskapen som ligger lagret i bebyggelse og bygningsmiljø, kan brukes til å utvikle miljøvennlige og bærekraftige løsninger og både direkte og indirekte ha betydning for folks helse.
- Kulturminner og kulturmiljøer er viktige elementer for å skape kvalitativt gode miljøer å bo i. De tilfører de fysiske omgivelser kvaliteter og historisk kontinuitet samtidig som de gir opplevelsen av tilhørighet og trygghet og kan ha klare estetiske kvaliteter.

1.6 MÅL FOR IVARETAKELSE AV KULTURMINNER

Kulturminnene er elementer i en samlet miljø- og ressursforvaltning. Kulturminnepolitikken utformes blant annet gjennom de årlige statsbudsjettene og andre stortingsdokumenter.

Overordnede målsettinger

Stortinget har gitt sin tilslutning til følgende mål som trekker opp to perspektiver på vern:

- Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser, og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser.
- Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelse.

De nasjonale resultatmålene for vern av kulturminner og kulturmiljøer, går i korthet ut på å:

- minske tapet av kulturminner og kulturmiljøer generelt
- fjerne etterslepet når det gjelder behov for istandsetting og vedlikehold av det representative utvalget av kulturminner og kulturmiljøer
- sikre en bedre representativitet i utvalget av varig vernete kulturminner og kulturmiljøer.

Gratangen kommunes målsettinger

Gjennom bruk av plan- og bygningsloven kan kulturminner beskyttes mot utbygging ved at området inngår i en reguleringsplan med status "spesialområde bevaring". Tilrettelegging av kulturminnene består dels i å informere om hva som finnes, dels å gjøre kulturminnene synlige og tilgjengelige for opplevelse. Mange kulturminner behøver skjøtsel eller vedlikehold for ikke å forringes.

Kommunen vil

- beskytte kulturminnene mot forringelse eller ødeleggelse
- tilrettelegge kulturminnene for opplevelse
- ta vare på kulturminnene gjennom skjøtsel og vedlikehold

1.7 ARBEIDSPROSESS OG MEDVIRKNING

Kommunens administrasjon har forespurt og utpekt prosjektgruppens medlemmer, basert på lokal kunnskap, som har arbeidet videre med kulturminneplanen. Prosjektgruppen består av totalt 7 personer; ordfører, teknisk etat, kultur, tre lokalhistorikere og prosjektleder. Prosjektgruppen har hatt 10 arbeidsmøter.

Det har vært gjennomført 4 folkemøter i 4 grender, med ca 10-15 fremmøtte pr grend. Disse har gitt tilbakemelding på de 5 viktigste kulturminner for deres grend, samt gitt sin mening om hva som er de 5 viktigste kulturminnene ellers i Gratangen kommune. Konklusjon over disse kulturminnene fremgår i vedlegg til planen.

Forslag til kulturminneplan ble tilsendt enkelte lag/foreninger og alle grunneierlagene, sammen med invitasjon et åpent presentasjonsmøte. Invitasjonen ble lagt ut på kommunens hjemmeside og facebookside, som invitasjon til alle kommunens innbyggere.

2 KULTURHISTORISK UTVIKLING I GRATANGEN

2.1 STEINALDER (4000 – 500 F.KR.) OG JERNALDER (500 F.KR – 1030 E.KR)

Lausfunn av steinredskap viser at det var menneskelig aktivitet i Gratangen i steinalderen. Det er dog ikke gjort funn som sikkert kan påvise bosetting. det samme gjelder første delen av jernalderen.

2.1.1 Vikingtiden (800 – 1030)

Funn på gårder i Astafjordene tyder på at norrønt folk bosatte seg i området tidlig på 1000-tallet. Det er sannsynlig at det var tilknytning til vikinghøvdingene på Bjarkøy og Trondenes. Frem til da har sannsynligvis folk av samisk avstamning benyttet områdene mere eller mindre permanent.

2.2 MIDDELALDER (1030 – 1537)

Første del av middelalderen øker aktiviteten og bosettingen i Astafjordene. Det opprettes flere nye gårdsbruk Ifølge Astafjord bygdebok etableres det to eller fire nye gårdsbruk i Gratangen i denne perioden (Historie 1, s 167). De fleste gårdsbruk har sannsynligvis drevet flerbruk med jakt, fiske og jordbruk.

Historikeren Lars Ivar Hansen mener at de fire Laberg-lokalitetene i Astafjordene kan være omlastingsplasser for varer og handelsplasser hvor samene møttes med representanter for høvdingedømmet. Gamle ferdselsårer mot blant annet Torneträsk og Altevann bekrefter også slik handel.

Høsten 1349 kom Svartedauden til Norge og den etterfulgtes av flere alvorlige pestepidemier. Det anslås at nærmere halvparten av Norges befolkning omkom. Det finnes ikke tall på hvor hardt Gratangen og Astafjordene ble rammet, men det er ingen indikasjoner på at Gratangen gikk fri og det må derfor antas at mange gårdsbruk måtte oppgis og en stor del av disse lå øde i flere hundre år.

2.2.1 Senmiddelalder

På 1500-tallet viser oversikten over innbetalt skatt at befolkningen øker gradvis igjen. Det er fortsatt flerbruk med fiske på vinteren som er hovednæringen. Befolkningen i Astafjordene var sterkt engasjert i sesongfiskeriene i Lofoten, Senja og Finnmark hvor hovedparten av fangsten ble saltet og tørket for eksport. Dette kom i tillegg til heimefisket som ble drevet for eget forbruk. Fisk var en viktig byttevare som betaling for varer man ikke kunne produsere selv. Men på slutten av 1500-tallet og begynnelsen av 1600-tallet blir det trangere tider. Nedgang i prisen på fisk og økte kornpriser gir fiskerne dårligere kjøpekraft. På 1500-tallet betalte en nordlending 1-1,5 våg tørrfisk for ei tønne korn. I nødsårene omkring 1630 var prisen i Finnmark til tider helt oppe i 8-10 våger tørrfisk for ei tønne rugmel, før det stabiliserte seg rundt 6-7 våg/tønne på slutten av 1600-tallet.(Astafjord bygdebok, historie 2, s 35). Det varierte også mye hvor det var god fangst og blant annet på midten av 1700-tallet var det dårlig fiske på Senja og fiskerne var tvunget til å dra den lengre veien til Lofoten eller Finnmark. Sviktende fiskepriser medførte økt fokus på egen kornavl og fra midten av 1600-tallet til 1720 blir kornavlingen i Astafjordene nesten fordoblet (Astafjord bygdebok, historie 2, s 216).

På 1700-tallet bosetter flere samer seg permanent i Gratangen, de rydder mark og bygger gammer. Det er flere kjente gammetufter fra denne perioden. På Skifte står en gamme fra 1850-tallet på en tidligere sommerboplass. I tillegg fører nødsår i Finland og Sverige til at mange barn av kvensk opprinnelse sendes over til Norge. Barna ble oppfostret av lokale familier og blir stort sett integrert i den eksisterende befolkningen. Dette er blant annet beskrevet i verket «Tre stammers møte» av Carl Schøyen.

2.3 NYERE TID

På 1800-tallet øke velstanden langsomt, først og fremst på grunn av nye og bedre redskaper og metoder som tas i bruk i både jordbruk og fiske. Bedre avlinger medfører også bedre helse og barnedødeligheten går ned. Studier av gårdsnavn og navn på gårdeiere viser dessuten en del tilflytting fra Sør-Norge (Vestlandet, Trøndelag, Østerdalen) samt fra Tornedalen i Sverige. De fleste gårdsbruk sender fortsatt mannfolkene på fiske til Lofoten eller Finnmark på vinteren. På 1890-tallet begynner dekka fartøy å bli vanlig i fisket, noe som gjorde fisket sikrere.

I 1910 går den første båten fra Gratangen til ishavet på selfangst. Det vokser en ny næring frem som er grunnlaget for de hvite bryggene som fortsatt står rundt Gratangsfjorden. Fangsten tilførte ressurser, men forlis på ishavet medførte også risiko for store tap, både menneskelige og finansielle. Mest kjent fra Gratangen er Nykenforliset i 1939. På tur til New Foundland forliste «Nyken» og «Saltdalingen». Alle 18 fra «Nyken» omkom mens alle fra «Saltdalingen» ble berget. Nykenbrygga står i dag som den sto den dagen i 1939 da båten reiste fra Gratangen for siste gang.

På begynnelsen av 1900-tallet kommer det nye næringer til som alternativ til fiske. Veibygging, anleggsarbeid samt gruvedrift blir for noen binæringer, andre tar steget fullt ut og slutter med både jordbruk og fiske. Med byggingen av hotellet i Gratangsbotn blir det dessuten mulighet for jobb innenfor turismen. De fleste hushold dyrker fortsatt grønnsaker til eget bruk, men pengeøkonomien vokser.

2.3.1 Andre verdenskrig (1940 – 1945)

Etter det tyske angrepet på Narvik og Bjerkvik i April 1940 gikk tyske styrker over Gratangsfjellet mot Bardufoss. De møtte motstand fra norske styrker ved Lapphaugen og måtte trekke seg tilbake. Det ble i flere dager kjempet i bebyggelsen i Gratangsbotn, innover fjellet og i Labergdalen. 1. mai 1940 ble hospitalskipet «Dronning Maud» bombet ved kai i Foldvik. Flere ble drept og skipet satt i brann. Skipet sank senere i fjorden utenfor Foldvik. Under krigen var det en russiske fangeleirer i Labergdalen og på Kvernmo/Øse, og tyske styrker var stasjonert flere plasser i bygda blant annet bygget de opp forsvarsverk omkring Laberg.

2.3.2 Etterkrigstiden

Etter mange år med lite fiske og selfangst under krigen, ble det en kraftig økning i fiskeriene med nye, store båter som var bygget solide og velegnet også til selfangst. Flere mindre kraftverk ble bygget i Gratangen og i nærområdene skjedde det en betydelig satsing på store anlegg med en byggeperiode over flere år. Nye store kraftlinjer måtte bygges, og erfaring fra veiarbeid og gruvedrift på Svalbard ga arbeid til svært mange gratangsværinger. Utover 1960-tallet ble det vanskelig å skaffe mannskap til båtene, og betydningen av fiske og fangst avtok. Med lange fravær i nye næringer ble det vanskelig å holde gårdsbrukene i hevd, og de fleste gårdsbruk i kommunen er etter hvert avviklet. I 2017 er det kun ett gårdsbruk med melkeproduksjon i drift i kommunen, alle geitebrukene er avviklet, mens det fortsatt er 11 – 12 sauebruk i drift. Det meste av slåttemark tilgjengelig med maskiner holdes i drift.

Gratangen har hatt en beskjeden industriutbygging. Ett forsøk ble gjort av rederne i Gratangen da det ble planlagt slipp og verksted i Hellerbogen på 1970-tallet. Men tida var omme for de store gratangsskutene og kun en stor snurper/tråler er i drift i kommunen i 2017. Andre næringer flyttet inn i den nye verkstedhallen og mekanisk industri har derfor blitt en viktig arbeidsplass med produksjon av snøploger og tilhørende utstyr.

Fiskerinæringen har tatt en ny kurs, med etablering av smoltanlegg, lakseoppdrett og –slakteri. Næringen er i 2017 fortsatt i sterk vekst i kommunen.

Pendling: Forsvaret bygde ut store verksteder og forsvarsanlegg på Setermoen og i Bjerkvik, og mange fikk sin arbeidsplass her. Også sjømannsyrket har stått sterkt i Gratangen, med fravær over år for mange. Fra 1970-årene har pendling til oljeinstallasjoner i Nordsjøen blitt viktig. Fortsatt pendler mange til nabokommunene.

Reiseliv: Fra 1928, da Gratangen Turiststasjon åpnet, har turisme gitt arbeidsplasser i kommunen. Hotellet åpnet igjen rundt 1950 i en større utgave, etter at det gamle ble brent ned i 1940. Kvilheim på Øse ble bygget omtrent samtidig og på 1960-tallet kom et nytt reiselivsanlegg på Øse, med restaurant og enkle hytter. På 1970-tallet ble anlegget betydelig oppgradert med stort serviceanlegg og store hytter. Reiselivsanlegg med turistfiske er et populært tilbud, og vinterturisme med toppturer er i ferd med å etableres som et tilbud. Som det var på 1930-tallet.

Offentlige virksomhet innenfor skole/barnehage, helse og omsorg og administrasjon utgjør den største arbeidsplassen i kommunen i dag.

2.4 KOMMUNEVÅPENET

Sparren symboliserer fjell- og bølgetopp. Den blå fargen symboliserer himmelen og havet. Sølvfargen fører tankene hen på snødekte fjell, Sølvfjellet og på havets sølv. Sparren er enkel reinlinjet og pågående, men elegant i form, og den har samtidig noe solid og historisk over seg. Den peker framover og oppover og bør være inspirerende og retningsgivende for kommunen og den enkelte innbygger.

Få kommuner har i samme grad som Gratangen, tilknytning til fjellet og havet. Navnet Gratangen er da også sammensatt av ordene stein og fjord/fjell og hav. Det er flere høge, spisse fjellformasjoner i kommunen. Gratangsværingen har gjennom generasjoner søkt si næring på havet, ikke minst på ishavet. Kommunestyret mener at de aller fleste Gratangsværinger, unge og gamle, kvinner og menn, uansett yrke og bosted, vil kunne identifisere seg og kommunen med symbolet **"Sølvfarget, innsvinget sparre på blå bunn",** Våpen for Gratangen kommune.

2.5 GRATANGEN KOMMUNE

Navnet kommer fra «Grjot» = stein (klebersteinsforekomsten på Steinberget) og «angr» = fjord. Et eldre navn på fjorden er «Grytir», der «ir» betyr fjord.

Da det kommunale selvstyre ble innført 14. januar 1837, var dette et ledd i den norske uavhengighets-prosessen. Overføring av makt til lokalsamfunnene var en måte å bryte dominansen fra elitene i hovedstaden og utenlandsk innflytelse. Uavhengighet fra statlig styring var en hovedbegrunnelse for innføring av kommunalt selvstyre. Det kommunale selvstyre kom til å øke den politiske interesse blant folk og gjøre større befolkningslag skikket til å delta aktivt i det offentlige liv.

I vår region ble storkommunen Ibestad opprettet, og omfattet Bardu (til 1854), Salangen (til 1871), Lavangen (til 1907) og delingen fortsatte; Andørja, Ibestad, Astafjord (Grovfjord med Sørbygda) og Gratangen ble egne kommuner i 1926. Ytre del av Gratangen, «Innlandet», var lite interessert i innlemming i den nye kommunen Gratangen. Siden båt var transportmidlet var Ibestad betydelig nærmere enn indre deler av fjorden, der «administrasjon» og kirka, Eliborg, ble bygget. I trange tider var det viktig for kommunene å kunne inndrive skatt, og man mente at det var enklere å kreve inn skatt i en liten kommune enn i en stor. Så ble Gratangen til.

3 SKRIFTLIGE HEFTER, RAPPORTER M.M. OM KULTURMINNER

Det er både registrert og skrevet mye om kulturminner i kommunen. Noe er utført av sentrale myndigheter, noe er registrert av kommunen selv, samt en del er gjort av privatpersoner. Registreringene har varierende kvalitet, for eksempel ved at det kan være lenge siden de ble innhentet og at de siden ikke er ajourført.

Samlet sett utgjør registreringer av kulturminner i kommunen en unik informasjonskilde. Siden ikke all denne informasjonen er samlet i en felles katalog, er registreringsbasene et viktig tilleggsverktøy i forbindelse med kommunens arbeid med fremtidig samfunnsutvikling. Et utsnitt av kart vist i kulturminnesok.no viser flere kulturminner.

Listen nedenfor er ikke komplett men den innholder de viktigste kilder til informasjon om kommunens kulturminner:

- «*Astafjord Bygdebok, historie 1-2*», L.I. Hansen
- *«Astafjord Bygdebok, gårdshistorie 1-2*», Meyer/Knutsen
- *«Astafjord Bygdebok, nøkkelbind 1-4»,* T. Meyer
- «*Bildespillet Astafjord og før nå*», G. Bjørklund
- «*Det Gamle Astafjord og Ibestad 1-2*», H. Eriksen
- «*Daglig brød – daglig dont*», Kristine Lind Grøttland
- «*Etnografisk kart 1861*», J.A. Friis
- «Forprosjekt samiske kulturminner –Gratangen, Lavangen, Salangen, Ibestad og Dyrøy» v/ Sonja Westrheim
- «Fotefar mor nord, Foldvik», O. Austlid 1989
- Gratangen-kalenderen, utgitt årlig siden 1986
- Gratangen kommune; hjemmesider
- «Kald Morgen», Hansen og Sætra, Eivind H. Kristiansen, John Sørensen, Johan Ottesen
- "Kriterier for prioritering av kulturminner"; Riksantikvaren
- "Kulturminnevern, bind I og II"; Jørn Holme, 2001
- "Krigsgenerasjon forteller"; Arne Borren, 2000
- «Narvik 1940», O. Joakimsen
- «Narvikfronten 1940»
- Prosjekt samiske kulturminner – Gratangen, Lavangen, Salangen Ibestad og Dyrøy v/ Sonja Westrheim
- «Slaget i Gratangsbotn 25. april 1940» av Helge Husby, Tingvoll.
- Statistikker fra registreringsbasene Kulturminnesok.no og Digitalt.fortalt.no
- «*Tre stammers møte*», Carl Schøyen
- «Tusen glemte menn», I. Enoksen
- Store Norske Leksikon
- «*Vinger – om flypionerer og krigspiloter nord i Norge»,* G. Bjørklund
- Årboka Astøingan, utgitt årlig siden 1999

3.1 OFFISIELLE REGISTRE

Askeladden er riksantikvarens database hvor alle landets verna kulturminner skal være . Den inneholder både automatisk fredete og nyere tids kulturminner. Fylkeskommunen har ansvar for å legge inn og oppdatere informasjon med hensyn til automatisk fredete kulturminner. Ansatte i kommunene har tilgang til å registere og oppdattere kulturminner i databasen. Databasen

inneholder også de registreringer som tidligere var gjort i Fornminneregisteret som inneholdt opplysninger om kulturminner med opprinnelse før 1537.

SEFRAK-registeret skal inneholde alle kulturminner (hovedsakelig bygninger) fra perioden 1537-1900. Dette registeret bygget på et landsomfattende innsamlingsarbeid somstartet i begynnelsen av 1970-årene. Arbeidet ble ledet av Sekretariatet For Registrering Av Faste Kulturminner (SEFRAK), nedsatt av Riksantikvaren. Rent praktisk ble arbeidet utført ved at en registrator oppsøkte kulturminnene og innhentet informasjon fra informanter/eiere ved å intervjue dem, samt fra bygdebøker. Opplysningene om hvert kulturminne ble ført inn i standardiserte skjema med foto og enkel skisse med mål. At en bygning er registrert i SEFRAK betyr ikke at den automatisk er underlagt noe form for antikvarisk vern. I utgangspunktet sier det bare noe om alder, men det som er registrert der er potensielt verneverdig og bør håndteres med varsomhet i planprosesser og byggesaksbehandling.

Digitaltmuseum.no er registreringsdatabase hvor de ulike museum registrerer digitale kulturminner, og som har tatt med seg de registreringer som var i Digitalt.Fortalt.no pr årsskiftet 2016. Registreringer i denne databasen kan være litt mer utfyllende og beskrivende enn i Kulturminnesok.no og Askeladden. I denne databaser foreligger en rekke bilder, et par fortellinger på video og flere historier.

3.2 KVALITETSSIKRING AV REGISTRERINGER AV KULTURMINNER

Registreringsmaterialet av denne type har erfaringsmessig en del feil og mangler. Kvalitetssikring og supplering av registreringene er derfor helt nødvendig. Fylkeskommunen har ansvar for denne kvalitetssikringen av de kulturminner som de legger inn, mens kommuenen må ta ansvar for øvrige registreringer i de registre som blir brukt i planarbeid og byggesaker. Pr 2016 kan kommuner registrere kulturminner digitalt i Askeladden og derfra overføre dem til Kulturminnsok.no.

3.3 PRIVATE OG ANDRE SAMLINGER

I tillegg til de kulturminnene som er registrert i nasjonale register finnes flere samlinger lokalt

Nordnorsk fartøyvernsenter og Båtmuseum: samling av nordlandsbåter og gjenstander knyttet til disse med tilhørende dokumentasjon

Gratangen kommunes bildesamling: Gratangen kommunes kulturkontor har en stor bildesamling. På slutten av 1980-tallet blev det gjennomført en stor innsamling/avfotografering av bilder i privat eie. Dessuten blev arkiv med flyfoto fra Gratangen kjøpt fra Widerøe på slutten av 1970-tallet.

Gunnar Bjørklunds bildesamling: Gunnar Bjørklund har i over 20 år utarbeidet Gratangen kalenderen og har også jobbet på flere bok prosjekt, inklusiv Astafjord bygdebok.

Bygdebok arkivet: Arkivet etter arbeidet med Astafjord bygdebok og slektshistorie innholder kartarkivet som ble brukt til å kartlegge slektene i regionen samt kopier av kirkebøker og annet kildemateriale.

Ishavs samling på «Lance» brygga: Utstyr fra gamle «Lance» og annet fangstutstyr fra ishavet. Familien har også en samling av båtmodeller.

4 FORVALTNING OG SKJØTSEL

4.1.1 Hvordan ta vare på kulturminnene

Faste kulturminner fra før 1537 og samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet etter kulturminneloven. Også alle stående byggverk med opprinnelse fra tiden frem til og med 1649 er automatisk fredet. Bygg eldre enn 1850 er meldepliktige. Videre sier loven at alle løsfunn av gjenstander eldre enn 1537 skal leveres til rette myndighet.

Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner omfatter alle tiltak knyttet til bevaring, sikring, vedlikehold, restaurering, konservering og formidling. Oftest er hensikten å sikre kulturminnene og gi publikum kunnskap om dem. Dette kan gjøres ved å fjerne og vedlikeholde vegetasjon, reparere slitasjeskader, anlegge stier og sette opp informasjonsskilt.

Dersom kulturminnet er truet eller skadet, kan det være nødvendig med mer omfattende tiltak, likeledes hvis tilretteleggingen for publikum skal ha et større omfang. Skjøtsel av automatisk fredete arkeologiske kulturminner er lagt til kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.

En del praktiske gjøremål knyttet til vedlikehold og tilrettelegging kan overlates til kommuner, organisasjoner, skoler og grunneiere på bakgrunn av en faglig vurdering og ved at det inngås en skjøtselsavtale.

Blomen fra 1830-årene: Sannsyligvis den eldste, bevarte huset på Løvdal

Bygningene utgjør størsteparten av kulturminnene fra nyere tid. Disse tas best vare på ved normal bruk kombinert med et jevnt tilsyn og vedlikehold. I lengden er dette også den billigste måten. Vedlikeholdet skal såvidt mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med opprinnelig teknikk, utførelse og materialbruk. Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare de opprinnelige og/eller gamle bygningsdetaljene, så langt det er mulig. Ved å bevare bygningselementene beholder bygningen sin ekthet og opprinnelighet. En kopi, selv om den er aldri så samvittighetsfullt utført, vil aldri kunne erstatte de originale bygningsdetaljene fullt ut. Noen konkrete tips ved bevaring av eldre bygninger:

- Ta kontakt med fagfolk, fylkeskommunen og eventuelt Riksantikvaren
- Ikke skift ut mer enn det som er absolutt nødvendig
- Dokumenter utgangspunktet ved fotografering og eventuelt tegning
- Lag identisk kopi av bygningsdeler som skal skiftes ut
- Ta vare på den utskiftede delen som dokumentasjon

4.2 GRUNNEIERE OG ALLMENNHETEN

De fleste fysiske tiltak på bygg og eiendom er søknadspliktige til kommunen. Noen tiltak er imidlertid unntatt søknadsplikten, under forutsetning at tiltaket er i tråd med f.eks. gjeldende arealplan og annet lovverk. Det anbefales at kommunen eventuelt kontaktes for avklaring vedrørende regelverk.

Det kan være nødvendig med en arkeologisk registrering før tiltakene eventuelt kan settes i verk. Hvis det er fare for at tiltaket kan berøre automatisk fredete kulturminner, har kommunen plikt til å varsle kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen, jfr. kulturminneloven § 8. Kulturmyndighetene i fylket skal ha beskjed dersom man finner eldgamle gjenstander eller rester av slike. Disse tingene er av stor betydning for muligheten til å få større viten om de menneskene som levde før oss, fordi de sammen med de faste fornminnene er de eneste sporene vi har etter dem. Fylkeskommunen har rådgivnings- og veiledningsansvar overfor offentlige organer på fylkes- og kommunenivå, samt grunneiere og andre som har ansvar for kulturminner. Videre har fylkeskommunen ansvar for forvaltningen av fredete kulturminner, skjøtsel og informasjon. Fylkeskommunen skal tidlig i planprosessen rette eventuelt krav om registrering til kommunen med kopi til tiltakshaver. Kommunen er ansvarlig for at et område blir registrert i forkant av at en detaljplan vedtas. Tiltakshaver er ansvarlig for å dekke registreringskostnadene. For særskilt å ivareta objekter eller områder som har stor lokal eller regional kulturminneverdi kan det være aktuelt å fastsette hensynssoner i samsvar med pbl 11-8. Utgifter til særskilt granskning eller utgraving av automatisk fredete kulturminner ved byggesaker bæres av tiltakshaver.

Alle bygninger som er eldre enn 1850 er meldepliktige til kulturvernmyndighetene ved søknader om riving eller vesentlig endring. Opplysninger om alder er i de fleste tilfeller, tilgjengelig i SEFRAK-registeret.

4.3 ULIKE AKTØRERS ROLLE OG AKTUELLE VIRKEMIDLER

RIKSANTIKVAREN

Kulturminnevernet sorterer pr i dag under Klima- og Miljødepartetmentet. Som underliggende direktorat har riksantikvaren ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført. Dette innebærer bl.a. et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes arbeid som regional kulturminnemyndighet. Fredning av bygninger og områder tilligger Riksantikvaren. De arkelologiske museene administrerer utgravninger og undersøkelser av arkeologiske kulturminner.

FYLKESKOMMUNEN

Riksantikvaren har delegert ansvaret for regional fagmyndighet for kulturminnevern til fylkeskommunen. Forvaltningen av kulturminnene skjer både innenfor rammen av kulturminneloven og som følge av den rollen fylkeskommunen har innen arealplanlegging etter plan- og bygningsloven.

Kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen skal sørge for at det tas hensyn til kulturminner og -miljøer i planleggingen, også på kommunenivå. Dette innebærer en innsigelsesrett i plansaker når regionale eller nasjonale verneverdier er truet. Fylkeskommunen kan forberede fredningssaker. Tilskudd kan ytes til vedlikehold og spesielle arbeider på fredete og bevaringsverdige bygninger og anlegg.

Fylkeskommunen skal samarbeide med kommunene og komme med innspill og medvirke i planprosesser slik at de samlede kulturminneinteresser blir ivaretatt på en god måte i plan- og utbyggingssaker. Fylkeskommunen har også rådgivnings- og veilednings-ansvar overfor offentlige organer på fylkes- og kommunenivå, samt grunneiere, tiltakshavere og andre som har ansvar for kulturminner.

KOMMUNEN

Plan- og bygningsloven er kommunens eget planleggingsverktøy og gjennom planarbeidet skal alle kjente automatisk fredete kulturminner og miljøet rundt sikres. I forbindelse med reguleringsplaner kan de samme områdene bli sikret ved regulering til spesialområde med formål bevaring. Slik bruk

av plan- og bygningsloven kan også gi bygninger og bygningsmiljøer en bevaringssatus. Loven har også egne regler om estetikk.

Landbrukskontoret i kommunen gir gårdbrukerne veiledning om det generelle areal- og kulturlandskapstillegget. Formålet med denne økonomiske støtteordningen er å bidra til å vedlikeholde kulturlandskapet gjennom aktiv arealutnyttelse.

Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) er en egen tilskuddsordning. Det kan søkes støtte til vedlikehold, istandsetting, bevaring og planlagt bruk av kulturminner og kulturmiljøer. Verneverdige bygninger i kulturlandskapet kan settes i stand inntil 70 % finansiering av SMIL-midler. Det er et sentralt satsningsområde at kommunene skal få økt mulighet til å ta ansvar for kulturminner og kulturmiljø som grunnlag for verdiskaping i lokal samfunnsutvikling.

Grunnskoler inviteres årlig av Norsk Kulturarv til deltakelse i aksjon "Rydd et kulturminne", hvorav skolene kan søke om midler til å kunne gjennomføre dette.

Kommunen påtar seg vedlikeholdskostnadene ved vandreløyper eller turstier som den oppretter. Dette inkluderer også kulturstier og andre historiske vandreløyper, som inkluderer kulturminner. Midtre Hålogaland friluftsråd har vært og er en viktig samarbeidspartner i forbindelse med vedlikehold av turstier og vandreløyper i kommunen, og har også utarbeidet et turkart over kommunen.

GRUNNEIERNE OG ALLMENNHETEN

De aller fleste kulturminner i kommunen ligger på privat eiendom. Ved planlegging av skjøtsel og vedlikehold er det en forutsetning at det etableres et samarbeid mellom kulturminnemyndighetene og grunneier. Funn av automatisk fredete kulturminner skal straks rapporteres til fylkeskommunen. Vernemyndighetene vil vurdere og registrere de steder som viser seg å inneholde verdifulle kulturminner.

Også lag- og foreninger inviteres av Norsk Kulturarv til deltakelse i aksjon "Rydd et kulturminne", via søknad.

5 GRUNNLAG FOR PRIORITERING AV KULTURMINNER OG KULTURMILJØER

Kulturminneforvaltningen må kunne begrunne hvorfor akkurat det kulturminnet eller kulturmiljøet er mer verdifullt enn andre. Derfor er det nødvendig å redegjøre for hvilke vurderinger som foretas ved prioritering og utvelgelse av kulturminner og kulturmiljøer. I de faglige føringene vektlegges følgende kriterier når valg foretas:

- representativitet
- sammenheng/miljø
- autentisitet
- fysisk tilstand
- arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet
- identitet/symbol
- økonomi/bruk
- økologi

Et kulturminne eller kulturmiljø kan relateres til flere kriterier. De ulike kriteriene kan delvis overlappe og underbygge hverandre, og enkelte kriterier kan tillegges større vekt enn andre. Hver for seg og sammen representerer de kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier. Nedenfor er de åtte kriteriene som er listet opp ovenfor, gruppert etter disse tre verdiene og kriteriene er forklart.

<table>
<tr><th>Kunnskapsverdier</th><th>Opplevelsesverdier</th><th>Bruksverdier</th></tr>
<tr><td>Representativitet
Kriteriet brukes på to nivåer;
• Overordnet nivå
• Objektnivå</td><td>Arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet
Objektets særegne verdi mht form, struktur, materialvalg og detaljutforming.</td><td rowspan="4">Økonomi og bruk
Objektet har nytteverdi for eier, som vedlikeholder og bruker objektet. Eventuelt også salgsverdi.</td></tr>
<tr><td>Sammenheng og miljø
Et objekt satt i sammenheng og i et miljø, kan gi større kunnskap enn alene.</td><td>Sammenheng og miljø
Et objekts nære samspill mellom landskap, naturressurser og det menneskeskapte miljøet.</td></tr>
<tr><td>Autentisitet
Objektets ekthet, som kan etterprøves og bekreftes.</td><td rowspan="2">Identitet/symbol
Objektets tilknytning til menneskers følelse av gjenkjennelse og tilhørighet</td></tr>
<tr><td>Fysisk tilstand
Objektets opplevde fysiske verdi og bevaringsverdi.</td></tr>
</table>

NÆRMERE FORKLARINGER

Representativitet

<u>På objektnivå</u> dreier dette seg om sammenlignende vurderinger, der prioriteringer går på å velge de kulturminnet som best mulig måte representerer de verdier vi søker å ivareta.
<u>På overordnet nivå</u> skal et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer sikres varig vern for å belyse historien, fra vikingtid til våre dager. Utvalget må kunne vise bredde av spor etter menneskers liv og levemåte.

Sammenheng og miljø
Objektet kan både gi større kunnskap og opplevelse ved å bli sett i sammenheng og miljø:

Kunnskapsverdi: Hvilken kunnskap vi kan frambringe, avhenger også av om vi verner et isolert enkeltobjekt eller om vi klarer å ta på flere elementer som utgjøre en større sammenheng. Denne sammenhengen, både i tid og rom, funksjonelt og sosialt, gir oss kunnskap langt ut over det ett enkeltobjekt kan vitne om.

Opplevelsesverdi: Det har alltid vært et nært samspill mellom landskap, naturressurser og det menneskeskapte miljøet. For eksempel har sjø og vassdrag vært lokaliseringsfaktorer både for bosetting, næringsvirksomhet og ferdsel. Gjennom planlegging er det mulig å oppretthold og videreutvikle de historiske nøklene til forståelse av stedets karakter.

Autientisitet
Begrepet "autentisk" betyr at noe virkelig er det som det gir seg ut for å være. For å gi mening, må autentisiteten alltid relateres til noe, f.eks. tid, rom og/eller funksjon. Materialers levetid er vesentlig når autentisitet vurderes. Som hovedregl vil det være et minstekrav til mengde orginalmaterale i kulturminnet for at det skal kunne sies å ha høy verneverdi. En bygning eller et annet kulturminne kan være så dårlig vedlikeholdt at bevaring medfører så stor utskrifting at autentisiteten vil bli svekket.

Fysisk tilstand
Det må vurderes om kulturminnet eller kulturmiljøet er i en slik fysisk tilstand at det lar seg bevare. Der vi har valget mellom flere miljøer eller objekter, vil det være naturlig å velge det som er best vedlikeholdt.

Arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet
Opplevelsen av et betydelig verk har en verdi som er særegen, uansett hvilken sammenheng det ellers oppleves i. Her legges vekt på form, struktur, materialvalg og detaljutforming. Hellemalerier forteller ikke bare om en tidligere forestillingsverden, men kan også være et resultat av menneskenes behov for å skape kunstneriske uttrykk.

Identitet/symbol
Mange kulturminner og kulturmiljøer har særlige kvaliteter som gjør at de blir viktige for menneskers følelse av gjenkjennelse og tilhørighet. Det kan enten være konkrete begivenheter eller personer som er knyttet til et sted, eller tradisjon eller kontinuitet i bruken av området.

Økonomi og bruk
Eiere vil normalt sørge for å ta vare på bygninger og anlegg som fortsatt har en bruksverdi og en tilfredsstillende fysisk tilstand. Kostnadene holdes nede gjennom jevnlig bruk og vedlikehold, og verdiene sikres over lang tid. Dette er den enkleste og rimeligste formen for vern. Hvis tilstanden er

god, kan dermed økonomiske og kulturhistoriske argumenter bygge opp under hverandre til fordel for vern.

Økologi

Bruk av eksisterende bygninger og anlegg har langsiktige og positive effekter for miljøet. Vurderinger i denne sammenheng kan omfatte faktorer som miljøbelastning, dvs. energiforbruk, forurensning og avfall, ved drift og vedlikehold, eller tilpasning/opprusting av eksistrende anlegg. Dette må veies opp mot miljøbelastning ved å rive og bygge nytt, inklusive produksjon og transport. Det vil i tillegg være nødvendig å se på muligheter for gjenbruk av materialer ved eventuell ombygging eller riving.

Oppsummering

Hvilke kriterier det legges mest vekt på, er avhengig av de aktuelle kulturminnene eller kulturmiljøene vi står overfor. De ulike kriteriene knyttet til vurdering av kunnskaps- og opplevelsesverdiene kan ofte overlappe og underbygge hverandre. Det er de samme kriteriene som brukes enten det gjelder vern/fredning eller dispensasjon, dvs. tillatelse til å gjøre tiltak som svekker verdien av kulturminnet.

Grøsnes

(Solheim)

gnr/bnr: 34/11

6 OVERSIKT OVER KULTURMINNER I GRATANGEN KOMMUNE

Mye godt arbeid har vært gjort i kommunen gjennom flere årtier mht. bevaring og presentasjon av lokale kulturminner. Mange er også digitalt registrert i kulturminnesok.no, jfr. bildet under:

Kategorisering i kulturminnesok.no

Dersom disse kulturminnene skal fordeles i kategorier ut i fra symbol i kulturminnesok.no, så vil dette gi følgende tabell:

Vernestatus	Ant.	Kulturminnetyper	Ant.	Beskrivelse av kulturminne	Ant.
Automatisk fredet - arkeologiske minner	102	Andre kulturminnetyper	7	Bergkunst	2
Automatisk fredet - fjernet	6	Arkeologisk minne	157	Bosetning-aktivitetsområde	131
Fredet - gårdstun	3	Bebyggelse-infrastruktur	7	Båtstø-anlegg	3
Ikke fredet	13	Bygning	1	Fiskevær-sjøbruksanlegg	2
Listeført kirke	1	Kirkested	5	Forsvarsanlegg	1
Uavklart vern	54	Teknisk/industrielt minne	2	Funnsted	5
				Gravfelt og gravminne	4
				Gårdstun og haug/grop	6
				Kirkested	5
				Krigsminnelokalitet	12
				Industri og rydning	6
				Annet	2
	179		**179**		**179**

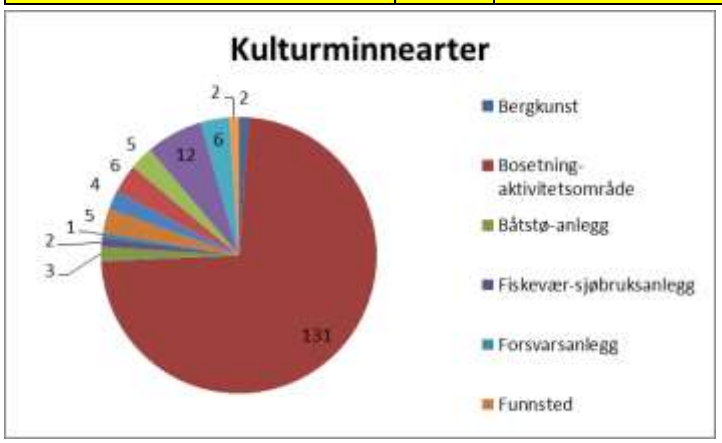

7 UTVALGTE KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

Kulturminner og kulturmiljøer kan bli kategorisert på ulike vis, jfr. oversiktene og tabellene i kapittel 6. Det er kommet innspill de prioritering av flere kulturminner og kulturmiljøet som fremgår av vedlegg 11.3. Følgende kategorier er blitt valgt:

KATEGORI KULTURMINNER	Antall
Bygninger - gårdstun	5
Kirker, kirkegårder og samfunnsinstitusjoner	6
Krigsminner	5
Kultur og naturlandskap	3
Kunst, kulturmiljøer og andre kulturminner	1
Maritime kulturminner	4
Samiske og kvenske kulturminner	2
Tekniske, samferdsels- og industrielle kulturminner	5
Sum prioriterte kulturminner	30

Med bakgrunn i disse kategoriene er det gjort et utvalg av kulturminner og kulturlandskap med geografisk spredning i hele kommunen.

7.1 BYGNINGER – GÅRDSTUN

7.1.1 Normanngården

Gnr 41 Bnr 2. består i dag av tre bygg. Hovedhus og to uthus. Hovedhuset ble oppført fra 1866-1869 av Johan Henrik Johansen Lampe som del av Gratangens første handelssted. Frem til da måtte gratangsværingene dra til Hamnvik på Ibestad for å handle. Lampe investerte stort i hovedhus, butikk, diverse uthus og naust. Men uår rett etter de store investeringer førte til konkurs allerede i 1870.

I 1871 kjøpte Konrad Severing Saugestad konkursboet og etablerte de følgende år et blomstrende handelssted, han etablerer også bakeri på eiendommen, dette eksisterer fortsatt i det ene uthuset.

Ca 1933 kjøpte Ragnhild Marie Heitmann og Mikal Norman Pedersen huset. Det var da i dårlig stand og de måtte rive store deler før de gjenopførte husa slik de hadde stått i Saugestads glansdager. Eiendommen har stått tom siden slutten av 1970-tallet

Hovedhuset er tidstypisk for handelssteder bygget omkring århundreskiftet. Bygget er i tre etasjer samt kjeller og har en grunnflate på ca 80 m2

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt. Vurdering av lokalt vern samt vurdering i forhold til arealplan med bebyggelse

7.1.2 Naustgruppa på Årstein

Smånaustene (heimenaustene) og sjøbuene var knyttet til daglig aktivitet på gårdene. Bygnings- og naustgruppa som er bevart er unik og inneholder mye av det som var viktig for dagliglivet i gamle dager. Blant naustene finnes det også en smie og en reklingbu.

Reklingbua (C): Sannsynligvis bygd på 1700-tallet. Her ble «havets gull», kveita, reklet og hengt for tørking. Åpne skjeltervegger gav god trekk. Reklingbua har torvtak og ble restaurert på 1990-tallet.

Smia (A): Den opprinnelige smia ble tatt av ei stormflo ei uværsnatt på 1800-tallet (sto hvor naust G står i dag) . Ny smie ble derfor bygd på et tryggere sted bak Årsteinen. Hovedsakelig i stein og treverk med torvtak. Smia var i bruk til etter siste krig.

Sjøbua (F): I tømmer og skjelterverk, noe av tømmeret er fra tidligere byggverk. Bygd av Mikkel Johnsen som skar inn årstallet 1816 og tekst på innsiden. Noe restaurering av torvtaket er utført.

Naust med tilhørende gamme (D): Det eldste «heimenaustet» på dette bruket, fra 1809. Selve naustet er bygd i skjelterverk og har torvtak. Gammedelen innerst kan ha vært et svært gammelt gammenaust. Restaurert på 1990-tallet.

Naust med loft (E): Ble bygd etter at to brødre delte bruket i 1892. Har torvtak. En del restaurering er utført.

Det nyeste naustet (G): Bygd 1938 i reisverk etter ytterligere deling av bruket. Også dette med loft. Taket av bølgeblikk.

Årsteinen (B): Steinen er myteomspunnet og det er spekulert i hva den betyr for gårdsnavnet. Fuglenavnet Orre er sannsynligvis opprinnelsen til navnet. Som i «Orrhågen».

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt, vurdering av lokalt kommunalt vern og Tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.1.3 Sommerfjøsen på Grøsnes/Dalås-sommerfjøset

Sommerfjøset på Store Grøsnes. Eier: Solvar Nyland.

Sommerfjøset ble bygd i 1890-åra av Mikal Hansen, Store Grøsnes. Mikal var født på Myrland, men flytta i 1875 til Store Grøsnes, der han gifta seg med Pernille Olsdatter. Paret slo seg ned på hjemgården hennes, og tok til å rydde jord i utmarka på Dalås. De skulle få 10 barn, ni vokste opp.

Mesteparten av bruket på Dalås var utmark og det måtte mye nydyrking til. Og mye stein måtte bort, alt med handmakt og hesteslede. Sommerfjøset, med ei grunnflate på 6,2 x 5,5 meter, hadde

plass til fem kyr, ei kvige og fire kalver. Fjøset var i bruk fra først i juni og til utpå høsten. Kalvene kom opp til sommerfjøset ved St. Hans-tider. Barna på Dalås måtte hver ettermiddag i 17-tida gå for å hente dyra ned fra fjellet. Vanligvis var kyrne nede ved sommerfjøset til melking i sju-halv åtte-tida. Ofte var de å finne langt til fjells.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt, restaurering og vedlikeholdsarbeid og Tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.1.4 Gnr. 35, bnr.1 på Lille Grøsnes (Ursin–gården)

Eier: Reidun Ursin Nikolaisen.

På 1600-tallet var Lille Grøsnes et kraftsentrum i regionen. Fram til 1662 ble gården drevet av skipper og lensmann Mikkel Larsen; som dreiv stort i handel, jordbruk og fiskeri. Han bygslet flere gårder i Gratangen og Ibestad, og også eiendommer utafor kirkesognet. I 1617 fikk gården egen jekt. Jekta fikk plass i Jektevika (i dag kalt Småvika).

Mikkel Larsen hadde et stort tjenerskap. De fleste var drenger med spesialiserte kvalifikasjoner som han trengte til sine mange virksomheter. Man må gå ut fra at tilgang til ei smie var helt nødvendig å ha.

Gården er et bra eksempel på et gårdstun og selv om noen av uthusene er erstattet med nyere bygg er helheten fortsatt nokså lik det man ville ha sett om man gikk inn på tunet omkring år 1900.

Hovedhus (A): Hovedhuset på gården er nevnt i ei branntakstforretning i 1885. Bygninga var av tømmer, tekt med bord, never og torv; bordkledd og var 10,1 meter lang, 8,25 meter bred og 4,15 meter høy. Veggene i de to stuene var «betrukket» med lerret og tapét, og vegger, tak og golv var malt med oljemaling. I andre etasje var det fire soverom. Huset hadde fem kakkelovner og en kjeller på 25 kvadratmeter. Ennå i dag finner man spor etter «fordums storhet» i huset.

Lite hus (B): «Sofie-huset» omtales som «borgerstue» i ei skifteforretning i 1854.

Fjøs (C): Tidlig på 1890-tallet ble de gamle separate driftsbygningene (to mindre fjøs, hestestall, høylåve og kornlade) revet og ei ny og større fjøsbygning ble oppført i tømmer og sperrverk. Fra høy- og kornrommene ovenpå gikk det kjørebru ned på marka. Nyfjøset var 22,2 meter langt, 7 meter bredt og målte 5,2 meter under mønet. (Lille Grøsnes hadde hatt egen gårdsmølle i elva fra midt på 1790-tallet).

Smia (D): Smia på Ursin–gården på Lille Grøsnes er murt opp i naturstein i bakkehellinga nedafor gården, i god avstand fra de andre husene på gårdstunet. Bygninga måler 6,1 x 6,1 meter; takhøyden i mønet er 3,4 m. I kildene fra Lille Grøsnes

nevnes «et smisted med belg» bl.a. i et skifte fra 1774. Enkelte gamle smedredskaper og verktøy finnes ennå i smia.

Naust (E): Sjøhusene har ligget nede i «Keila» siden tidlig på 1600-tallet. I 1854 opplyses det at gården har egen fembøring, to færinger og en kjeks. På 1600 og 1700-tallet hadde det vært åttringer i naustene. Vi har ikke kilder på når det nåværende naustet et er bygget men byggestilen viser at det er fra andre halvparten av 1800-tallet. Naustet er bygget inn i bakkehellinga.

Kirkegården (F): I 1908 fikk Ellen og Ole Ursin på Lille Grøsnes tillatelse av staten til å innrette et privat gravsted på gården. Ole døde midt i februar 1914; begravelsen og jordfestelsen skjedde 14. april. «Begravet i egen kirkegaard paa Lille Grøsnes», står det i kirkeboka. I dag er det 10 graver på kirkegården, siste begravelse var i 1958. Kirkegården er ca. 10,3 x 9,7 m og er omgitt av en 1 meter tykk mur av naturstein.

Uthus (G): Lite sagbruk/vedsjå og garasje bygget etter 1945. Erstattet eldre uthus og stabbur.

Tiltak: Informasjonsskilt og tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.1.5 Gammelt bolighus på Lille Løvdal

Gården «Blomen», gnr. 31, bnr. 1, er et gammelt bolighus på Lille Løvdal, som eies pr d.d. av Vidar Svendsen. Eiendommen og bygningene med tilhørende dyrket mark og skogseiendom ble etter den tids ålestokk regnet som stort og «herskapelig». Ut fra de skriftlige kildene på gården, må vi anta at deler av huset er fra rundt 1830 eller tidligere. Huset var bebodd helt frem til 1976.

I 1884 ble bolighuset forsikret: Bolighuset var et av de største på Løvdal, med to etasjer, 11,2 meter langt , 5,4 meter bredt og 4,2 meter høyt. Velutstyrt med to kakkelovner , én komfyr og to skorsteiner. I bislaget utafor kjøkkeninngangen hadde de grue og bakerovn. Med murt kjeller under, ble branntaksten satt til 4320 kroner.

Driftsbygninga, som sto 20 meter sørvest for boligen, var av den nye, høye typen med låve oppe både for høy og korn. Denne forsikra de for 1590 kroner. Stabburet sto bare 1,5 meter sørvest for boligen og ble satt til 90 kroner.

I dag framstår «gammelhuset» med møbler og inventar fra både 1800- og 1900-tallet, slik det var bevart frem til tidlig syttitall. Eier opplyser at huset behøver en renovering når det gjelder tak, vinduer, pipe og ytterkledning - for å hindre vannintrengning og påfølgende råteskader.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt og tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.2 KIRKER, KIRKEGÅRDER OG SAMFUNNSINSTITUSJONER

7.2.1 Eliborg /internatet

Internatet – Eliborg på Elvenes, eies av Gratangen kommune.

Den store skole- og internatbygninga i indre Gratangen består av kjeller, tre etasjer, kaldloft og tårn, og har ei grunnflate på rundt 1 000 kvadratmeter. Bygninga inneholder også et kirkekapell. Behovet for et kirkerom i Gratangen var stort på denne tida, siden egen kirke var et krav for at Gratangen kunne bli egen kommune.

Bygginga av grunnmuren begynte våren 1923. Arkitekten var Sigurd Bjørhovde. Det ble videre bestemt at bygninga skulle kalles opp etter grunneieren Elias Hansen og hete Eliborg.

Det ble en forholdvis lang byggeperiode, men høsten 1926 var Eliborg ferdigstilt og elevene fra de tre skolekretsene Elvenes, Fjordbotn og Fjelldal kunne ta i bruk nyskolen. Det var jo ikke forsvarlig å sende barna ut på en opptil seks kilometers ubrøyta vei i vinterhalvåret. Derfor bodde elevene fra grendene Kvernmo, Holtås, Fjelldal, Fjellhøgda, Dalsletta, Botn (og enkelte av de minste barna fra Moan) på skoleinternatet i perioder fra oktober/november til midt i april. Bare i helgene var barna hjemme hos familiene sine. Dette ble ei stor omstilling, for både små og store.

Internatet fungerte som kirke; med tårn og klokke, altertavle og orgel, og over hundre sitteplasser. Skolekapellet var det eneste kirkehuset i Gratangen fram til nykirka på Årstein sto ferdig i 1971.

Under 2. verdenskrig ble Eliborg beslaglagt av tyske tropper og brukt som kontorer og lager. Kjelleren ble bl.a. benyttet til hestestall og fengsel. Bildet viser internatet etter beskyting med kanon i april 1940.

I 1975 var det slutt med skoledrifta på Eliborg, og det nyoppussa skolekapellet brukes nå til kirkelige handlinger bare et fåtall ganger om året. Fram til høsten 2013 hadde det kommunale folkebiblioteket lokalene sine her.

I dag (2016) huser den staselige bygninga et aktivt husflidlag, interiørarkitekt og designer, billedkunstnere og kunsthåndverkere. I tillegg kommer kontorer for ulike virksomheter og organisasjoner. Eliborg er listeført på Riksantikvarens liste over kirkebygg.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt og tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.2.2 Årstein skole

I årene 1896-1913 ble det bygd skoler i alle de 10 skolekretsene i Gratangen. I 1902 stod Årstein skole ferdig ute på «Kirkeneset» og ble tatt i bruk høsten samme år. Tomta var blitt utskilt fra Jens Roaldsens bruk for 100 kroner. Romfordelinga er skolesal, lærerværelse, gang og loft med to rom. Kretsen bestod av elever fra Åkenes og Årstein. Skolen ble også brukt til tilstelninger, møter etc. Gikk ut av bruk som skole i 1965.

Bygninga er oppført i tømmer som er panelt. Forsikringssummen var 3920 kroner. Denne ble i 1917 økt til 7400 kroner. Grunnmuren er av stein og betong. Taket er belagt med taktro og takstein som er slitt og har noen skader. To skorsteiner som på loftet går over i stålrør ned til ovnene. Alle de tre ovnene må regnes som klenodier. Ovnen i skolesalen er en høy sylinderovn. Fine lyskupler i taket kan også trekkes fram. Skolemateriell er tilført fra andre skoler.

Forslag til hastetiltak: Tiltaksplan og tilstandsvurdering. Lokalt vern og skilting.

7.2.3 Ungdomshuset på Løvdal

Ungdomshuset på Store Løvdal eies av Ungdomslaget Nordlys. Bygginga av det «nye» ungdomshuset begynte i 1955. Huset ble bygd i betong. I 1958 tok man huset i bruk. Målene var 20,2 x 9,7 m.

Det gamle ungdomshuset fra 1919, som sto like i nærheten på oversida av veien, ble revet i 1959. I 1975 ble nyhuset bygd ut og man fikk plass en «restaurant-del» på 9,0 x 9,7 m. Totalt er grunnflata på ungdomshuset i dag på rundt 300 kvadratmeter. I tillegg kommer arealer i kjelleretasjen. Ungdomslaget ble stifta som et «frilynt» lag i 1907. I 1918 ble det bestemt at laget skulle få navnet U/L Nordlys.

I mellomkrigstida var det store ungdomskull i området og ungdomslaget var meget aktivt med stor møtevirksomhet. Det ble også satt opp skuespill og revyer. De eldste protokollene vi finner er fra 1911. Smått og stort om aktivitetene ble skrevet ned i lagsboka «Vårvon». Ungdomslaget Nordlys er fortsatt et aktivt lag og ungdomshuset er et naturlig møtested for befolkninga i området.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt

7.2.4 Kirka på Årstein

Kirka på Årstein

Den ble oppført på «Hamnhausen» (Hamn, ankringsplass – haus, hode) etter at grunneier Kristine Lind Grøttland hadde tilbudt gratis tomt. Innviet 1971, vigslet av biskop i Nord-Hålogaland, Monrad Norderval. Arkitekt var biskopens sønn, Oskar Norderval. Ansvarlig byggeentreprenør var Astrup Pedersen, Elvenes. Altertavle i mosaikk: Ellen Marie Hærnes. 220 sitteplasser. I hovedtrekk bygd av betong og glass som en lav tilnærmet rektangulær bygning med flatt tak. På taket reiser det seg to tettstilte, loddrette plater tilspisset mot fjorden i retning øst. De to kirkeklokkene henger mellom disse. Den ene klokka er fra klokketårnet som var på kirkegården.

Utformet i et modernistisk formspråk, bygd i en periode der postmodernismen overtok. Trekk: Søken etter regional eller lokal tilknytning. Dette vises ved at tårnet er formet som et seil og symboliserer Gratangens sterke band til havet. Modell av ishavsskuta «Nyken» henger inne i kirka. Menighetsal innviet 30. april 2006, direkte tilknyttet kirka.

Forslag til tiltak: Skilting og vurdering om lokalt, kommunalt vern

7.2.5 Gamle delen av kirkegården på Årstein

Kirkegården på Årstein

Den ble åpnet 1882. For folket i indre deler av Gratangen kunne seilasen være lang og tung når man skulle begrave sine døde ute på Ibestad. Handelsmann Saugestad så behovet for en egen kirkegård, tradisjonen forteller at han var pådriver for etablering av ny kirkegård på Årstein. Andreas Kristoffersen arbeidet hos Saugestad, han ble den første kirkegårdsbetjenten.

Mikkel Johnsen f.1790 hadde avstått jord. Nå fikk han sammen med sønnesønnen John Jakobsen f.1855, være den første til å bli gravlagt på den nye kirkegården. John var død av sykdom 11. februar, og bestefaren av alderdom 16. mars. Som skikken var om vinteren, ble kistene satt i naustet i påvente av at tela gikk ut av bakken.

De fleste innover i fjorden gikk nå over til å bruke denne kirkegården. Første året ble ni personer gravlagt, felles jordfestelse var 1. november. På første halvdel av 1900-tallet ble det plantet gran. Det ble også bygd redskapshus.Det har vært tre utvidelser, etter den første ble det bygd klokketårn. Dette ble veltet av uvær bare få år før kirka skulle bygges. Siste utvidelse ble vigslet av sogneprest Tore Helland 8. juli 2001.De gamle grantrærne er blitt svært store, og røttene forårsaker skader på gravminner. Noen ble tatt ned på 1990-tallet, det er nå (2017) vurdert å fjerne resten

Forslag til tiltak: Skilting og vurdering om lokalt, kommunalt vern

7.3 KRIGSMINNER

7.3.1 Fjøsen på Nordmo-gården i Gratangsbotn

I 1937 ble Nordmo gård etablert som bureisningsbruk. Våningshuset ble flyttet ca 200 m til nyetablert gård, mens ny fjøsbygning ble oppført fra grunnen av. Fjøsbolingen og stallen ble bygget i tømmer, mens resten er tradisjonelt reisverk. Gården ble bygget like ved den nye veien som var anlagt fra Fjordbotn til Dalsletta. Under slaget 25. apil 1940 lå gården utenfor slagstedet og ble ikke skadet, men noen dager seinere, 1. mai, ble gården utsatt for bombeangrep, noe som stadig skjedde som ren terror mot sivilbefolkninga. Far og sønn ble drept sammen med hesten som de prøvde å berge. Fortsatt synlige hull i vegger og tak fra bombesplinter.

Forslag til tiltak: Under restaurering. Informasjonsskilt.

Bygningen restaureres 2015 – 2017 med støtte fra Kulturminnefondet

7.3.2 Krigsminneløyper fra Foldvik-Øse og Gratangsbotn-Tennevoll

Etter oppfordring fra Troms fylkeskommune inviterte ordførerne i Gratangen og Lavangen kommune interesserte til et møte angående lokal og regional krigsminnehistorie fra 2. verdenskrig i juni 2013. Dette møtet resulterte i et nært samarbeid mellom disse kommunene, og etter hvert også med Salangen, Bardu og Narvik kommune. Arbeidet med krigsminneløypene ble satt i gang, hvorav søknad om tilskuddsmidler til arbeidet ble sendt gjennom daværende Ofoten friluftsråd til Troms fylkeskommune. Både fylkeskommunen og kommunene har bidrattt med betydelig tilskudd og arbeid i forbindelse med arbeidet med krigsminnehistorie de senere år.

Krigsminneløypene er lagt opp etter soldatenes fotspor fra april til og med mai 1940. Krigsminneløypen fra Gratangsbotn til Tennevoll er fullført, mens krigsminneløypen fra Foldvik til Øse er under ferdigstillelse.

Løypene er merket med informasjonsskilt og retningsskilt. Hvert informasjonsskilt på krigsminneløypen fra Gratangsbotn-Tennevoll er merket med QR-koder med oversettelse av tekstene til samisk, engelsk og tysk. Det er videre lagt til rette med klopper og benker langs løypen. Øvrige krigsminneløyper i regionen inngår i et regionalt løypenett for krigsminneløyper som følger soldatenes fotspor mot Riksgrensen.

Forslag til tiltak: Rydding og merking. Skilt kjøpt, men ikke produsert. Tas hensyn til i forbindelse med areal-plan og bygging av bl.a. hytter

7.3.3 Krigsminner på Laberg

I et avgrenset område på Laberg, i Gratangen kommune, finnes det et krigsminnemiljø som består av tysk bunkers, løpegraver og kanonstillinger med kanon.

I løpet av krigen etablerte tyskerne Laberg som et sentralt sted for forsvar av Gratangen fra sjøsida. Ved veien ned til Nyken-brygga ligger en stor bunker med løpegrav, ca 50 m, til kanonstilling med den eneste bevarte 37 mm «strandvernkanonen» i Norge. Like ovenfor er stilling for mitraljøse intakt. Noen 100 m mot Sortebekken var det stilling med samme sort kanon. Den ble destruert etter krigen. Noen 100 m langs veien opp Labergdalen er det rester av Russeleiren, der fanger som deltok i

bygging og som oppassere for ofiserene holdt til. Bunkeren er plassert godt i skjul fra sjøen og er lett tilgjengelig.

Forslag til tiltak: Rydding av løpegrav og siktelinje, oppmontering av kanonen og bygging av enkelt tak over den. Infoskilt som del av krigsminneløypa Foldvik – Laberg – Øse, men som ved kart dekker området med markering av krigsminnene.

7.3.4 Minnelunden i Gratangsbotn og krigsminnebautaer

Minnestedet over de falne fra Trønderbataljonen, 1/IR 12, ble avduket av Hans Majestet Kong Olav den 27. mai 1990, som en del av 50-års markering av krigsutbruddet i 1940 og slaget i Gratangsbotn den 25. april 1940.

Trønderbataljonens veteranforening tok initiativet til minnesmerket, og Gratangen kommune hadde ansvaret for etableringen av Minnelunden. Bildet viser Eystein Røseth, 97 år gammel, krigsveteran som deltok i slaget i Gratangsbotn, som legger ned bukett over sine falne medsoldater, deriblant sitt søsskenbarn. Og daværende ordfører Ronny Grindstein.

Kampen mellom veltrente alpejegere fra Østerrike, med erfaring fra erobringen av Polen, mot uerfarne bønder og fiskere fra kysten av Norge, ble en ulik strid. I det harde slaget i Gratangsbotn falt 34 norske soldater. 64 ble hardt såret og 180 tatt til fange. I slaget tok tyskerne norske sivile og soldater som gisler. I følge Genève-konvensjonen var dette et klart brudd på krigens «regler». Andre minnesteiner forteller om en av de andre avdelingene som deltok i kampene i Gratangen, Altabataljonen, og om personer som falt som følge av krigen.

Forslag til tiltak: Infoskilt over alle krigsminnebuautaer i kommunen, med kart som viser øvrige bautaer

7.3.5 Dronning Maud

DS «Dronning Maud» var bygd for hurtigruten ved Fredrikstad mekaniske verksted i 1925. Ved angrepet på Norge 9. april 1940 var DS «Dronning Maud» på nordgående ved Sandnessjøen. Hun fortsatte til Kirkenes, men ble snart rekvirert til krigsinnsats av norske myndigheter. Hun førte blant annet avdelinger fra Alta til Sjøvegan. 1. mai tok ombord et sanitetskompani i Sørreisa. Skipet ble merket med Røde Kors-merker og flagg og seilte mot Foldvik i Gratangen. Mens skipet var i ferd med å legge til kai i Foldvik, dukket tre tyske fly opp. De gikk til angrep med mitraljøser og slapp bomber mot skipet. DS «Dronning Maud» ble truffet av to bomber, en ved forluken, og en mellom skorsteinen og broen. Skipet begynte å brenne ved kai og ble slept ut for å forhindre brann i bygningene på land. 10 soldater og 9 av mannskapet ble drept og 31 såret. Etter noen timer i brann sank det en gang så vakre skipet 2 – 300 m fra Foldvik brygge.

Forslag til tiltak: Lokalt vern fremt til fredning i 2040

7.3.6 Snolke – Gratangsbotn

I 1951 / 52 ble det oppført luftkomando Nord Norge en rekke luftvakttårn i Troms, med Snolke som det sørligste (de øvrige lå på Reingjerdefjellet, Storskogen, Frihetsli og Øverbygd). Dette var små hus med utkikstårn, utstyrt med plansjer av fly, kikkert, tlf linje og et lite oppholdsrom for soldater med vedovn og køyer. Dette var tidlige tiltak i Den kalde krigen og var i bruk til sist på 50-tallet. Heimevernet hadde ansvaret og brukte huset under øvelser, noe som skjer av og til fortsatt.

Foto: Jan Dalbakk

Forslag til tiltak: Pekeskilt ved veien, og Informasjonsskilt ved bygningen

7.4 KULTUR- OG NATURLANDSKAP

7.4.1 Finnesletta

En åpen kulturbetinget slette på næringsrik berggrunn som botanisk sett er unik i Troms fylke. Beitebakkene er store og iøynefallende. Vegetasjonen er meget artsrik med regionalt sjelden planter og stort innsalg av beite/slåttebegunstigede arter.

Vegetasjon og flora:Det meste av den SV-vendte sletten er dekt med grasbakke, tørreng, lyngmark og einerkratt. I den nedre delen ar det små knauser med litt rasmark. Det går noen små bekkedrag gjennom området og mot NØ er Finnesletta avgrenset av et elvegjel. I nedre halvdel er vegetasjonen svært mosaikkpreget. Tørreng og grasbakke er oppbrutt av einerkratt, små bekkekløfter, skrenter og skiferknauser. Her er artsantalllet svært høy og brorparten av de 140 registrerte artene vokser her. (I 2003 økt til 164) De øvre delen av sletta er dominert av artsfattig lynghei.

En gård som ligger skrått nedenfor beitebakkene i Finnesletta er undersøkt. Innmarka er pløyet og sådd med timotei. Småteiger rundt husene slås. Det er plantet litt gran i lia nær gården. Vegetasjonstyper: - tørr beitebakke- gressbakke- tørreng- lynghei- fukteng- einerkratt- rasmark. Fnnesletta er svært artsrik og det vokser mange lokalt og regionalt sjeldne planter her. I den tørre delen av beitebakken finnes arter som bakkesøte, bergskrinneblom, bleiksøte, og sandfiol. Arter som ikke er så vanlige i Troms er prestekarge og torskemunn. Det ble funnet varmekjære moldjordarter med global N-grense i troms/V-Finnmark: brunrot, skogsvinerot og krattfiol. Bruksform: fellesbeite, innmarksslått granplantefelt, Kulturspor. Noen få sau går fremdeles på beite,men området er i ferd med å gro igjen og fortsatt beiting av dyr er nødvendig for å hindre gjengroing og tap av artsmangfoldet. Noen få sauer beiter på Finnesletta.

I Finnesletta finnes også kulturspor i form av helleristninger. Samiske navn som Ratkegallo – Skillestein, forteller om lokalitet der reinflokkene ble skilt før retur til Sverige. Noen grotter er registrert.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt

7.4.2 Gårdselva fra gammelt vannverk til sjø

Elva har vært viktig for gården helt siden første bosetting tok til. Nærheten til gården gjorde at man kunne utnytte elva til mange nødvendige gjøremål.

Det er tidlig blitt anlagt to tilførselsveier til elva: Under utskiftinga i 1876 omtalt som «Øvre- og Nedre Vandvei». Ved Øverelvveien ble drikkevannet hentet. Ved den nedre adkomsten var det gruver for kleskoking, det foregikk også luting og farging samt garving av skinn. Ennå på 1970-tallet vasket Jenny Hansen på Hesjebakkan klær på den tradisjonelle måten i elva.

Det er spor etter de seks kvernene i elva. Ved Buveien står fortsatt tre sommerfjøs og en skallsjå. To sommerfjøs er revet tidligere.

Hesjebakkan ble bygd etter utskiftinga over gården i 1876. Da ble bygningene flyttet hit fra det felles gårdstunet. Her er to bolighus, fjøs, to stabbur, hvorav ett er restaurert, og smie. Ett av stabburene skal ha vært brukt som omgangsskole. Navnet kan mest sannsynlig knyttes til «hessa» som er et norrønt ord for elv.

Buveien fortsetter innover forbi Ytter- og Innerleira der det er rester etter det gamle utmarksgjerdet av steinheller, videre innover tar stien av opp forbi tufta etter han Esekiel og opp Røveien (Rødmoldveien) til Minnemoan. I tida etter at gjeting i marka var slutt, jagde man kyrne sine innover hit hver sommermorgen. De gikk da sin faste rute på egenhånd, og kom ned til gården ved kveldstid etter Orrhågveien.

Årsteinlian starter ved Røveien og ble i 2005 vurdert verneverdig pga. rik lauvskog og sitt artsmangfold.

Dyrking av jorda har forhindret gjengroing og er fortsatt en viktig faktor for å opprettholde dette miljøet. Det viktigste virkemiddel for å ta vare på elveområdet og Pollen er å fortsette å bruke området som før, samt å legge vekt på å informere.

Forslag til tiltak: Kultursti langs elva og buveien. Skilting, historiefortelling

7.5 KUNST, KULTURMILJØ OG ANDRE KULTURMINNER

7.5.1 Morgans Skip

Treskulpturen Morgans skip av den kjente svenske kunstneren Calle Örnemark kom til Gratangen i 2008. Skulpturen skulle egentlig settes opp på en øy utenfor Honduras i Karibien. Men et voldsomt uvær ødela området så planene måtte skrinlegges. Astrid Høgmo fra Gratangen hørte om prosjektet og tok kontakt med kunstneren, da hun presenterte muligheten for en plassering på svabergene ved Lille Grøsnes valgte han at donere skulpturen til lokalsamfunnet som igjennom en enorm dugnadsinnsats reiste den 28 m. høye skulpturen i løpet av sommeren 2008. Siden er området bygget ut med sitteplasser og gjort tilgjengelig for besøkende med bevegelseshemninger. I 2014 stod servicebygget «Captains Cabin» klar til å ta imot gjester med kafe og mulighet for overnatting. Morgans skip er dessuten Gratangens «Imella plass»

Forslag til tiltak: Vurdere bebyggelse og annet tilknyttet kunstverket i forb. med arealplan

7.6 MARITIME KULTURMINNER

7.6.1 Gratangen Båtsamling

Båtmuseet, med landsdelens største samling av Nordlandsbåter, er etablert som et dokumentasjonssenter for den viktigste delen av den Nordnorske næringshistoria, fisket.

Nordlandsbåtene som var fra 16 til 44 fot, ble beskrevet av Eilert Sundt i 1860-årene som «forførerisk vakker, men en flytende likkiste». 1000 år brukstid hadde gitt en tilpassing til natur, vær, fiske og fart for årer og seil som var optimal. Men været kan ingen gjøre noe med.

Den første samlinga var etablert på Årstein i 1930 av ishavsskipper Bertheus Eilifsen med familiens bevarte gamle fiskebåter i to stornaust. I 1954 ble ei tyskerbrakke satt opp i Fjordbotn og 5 båter og utstyr fra fiske og gårdsdrift ble samlet her. I dag er dette første museet magasin for 15 Nordlandsbåter med varierende størrelse, byggested og byggemåte. Samlinga ble gitt til Gratangen kommune i 1982 og et offentlig museum var et faktum. I 1989 åpnet nytt museum med 3 store utstillingshaller, kontorer, kafe, verksted og magasin, i alt vel 1000 m^2.

Museet eier i dag ca 70 båter, med hovedvekt på Nordlandsbåter. I museet er Nordlandsbåtens historie og størrelse, fra 1789 til 1890, fra 16 til 39 fot sentrale i utstillingen, 9 i alt, men også sjarken, motoren og en jektemodell viser sentrale deler av fiskerihistoria gjennom mange hundre år. I 1996 ble det kommunale museet bidragsyter til at et av tre nasjonale fartøyvernsenter blev plassert i Gratangen, Stiftelsen Nordnorsk fartøyvernsenter og båtmuseum ble etablert. Det nasjonale fartøyvernsenteret, har ansvar for sikring av den Nordnorske fiskeri- og båthistoria gjennom restaurering av større dekkede farøy etter antikvariske prinsipper.

Forslag til tiltak: Bidra til å etablere helårlig drift og økt verdiskaping i Nordnorsk Båtmuseum.

7.6.2 M/K Straumnes motorkrysser

Fiske fra åpen båt, Nordlandsbåter i Nord Norge, kulminerte i 1890-årene. Dekkede fartøy overtok i stadig større antall og gjorde fiskeriene tryggere og mer forutsigbare. Etter at motoren ble tatt i bruk fra 1903, kunne fiskerne delta i fiskeriene langs hele kysten.

«Straumnes» ble bygd som skøyte i 1908, uten motor installert ved levering. Lengden var 52 fot. I 1924 var båten registrert i Lenvik som T-17-LK under navnet «Agnes I». I 1934 ble båten solgt til Sørreisa og fikk hvalkanon montert om bord. I 1941 gikk mannskapet til Bjørnøya på hvalfangst, videre til Svalbard og ble beordret til Island. Der gikk båten i alliert tjeneste fram til sommeren 1945. «Agnes I» ble forlenget i 1950, og i 1952 omdøpt til «Lyshei» av ny eier i Sørreisa. I 1972 ble båten solgt til Skjervøy og omdøpt til «Straumnes», med reg. nr. T-11-S. Hun ble hovedsakelig benyttet til reketråling. Etter 1981 hadde «Straumnes» flere eiere før hun i 1991 ble kjøpt av Gratangen Båtsamling etter vedtak om kondemnering. I 2003 ble båten solgt videre til Gratangen Kystlag for ei krone.

M/K Straumnes er erklært verneverdig av Riksantikvaren, og er medlem av Norsk Forening for fartøyvern.

- Byggeår: 1908
- Byggested Rognan, Saltdalen, hos Johan Drage
- Lengde:54 fot
- Materialer i skrog: Furu
- Overbygg: Stål, aluminium
- Motor: 210 HK Volvo Penta
- Har plass til 12 dagstur-passasjerer

Forslag til tiltak: Mobilt informasjonsskilt

7.6.3 Storbåthistorie for åtte brygger fra Straumsnes til Åkenes

Fram til rundt 1910 var typisk fiskerirelaterte bygninger ved hver gård langs fjorden, et naust. Størrelsen varierte opp til 15 m for de største båtene. Noen steder supplert med ei sjøbu av beskjeden størrelse. Disse husene ga plass til gårdens båter og fiskeutstyr.

Fra rundt 1890 startet landnotfiske, med John Olsen i Foldvik som den første. Også i det sjøsamiske miljøet på Sortebekk kom dette fisket tidlig i gang. Det krevdes to gavlbåter på 32 fot, som de vanligste, ei relativt stor not for fiske nært land, gjerne en «orkastbåt», eller avkastbåt, en mindre gavlbåt eller dorry til henting av deler av fangsten, og et «Lossement». Dette var ofte ei gammel jakt eller jekt, høvelig til overnatting for hele mannskapet til et landnotbruk. Behovet for større lagerplass meldte seg. Etter hvert som motoren overtok som framdriftsmiddel og båtene økte i størrelse, ble også garn og notbruk, seinere fangstutstyr for selfangst vanlig.

Bryggene ble bygget, med kai og nothjell til tørking av de store bomullsnøtene. Seinere ble mange av landnøtene bygget om til snurpenøtter, og fisket kunne foregå fritt, uavhengig av nærhet til land. Mange hadde etter hvert både silde- og seinøter, seinere også loddenot. Ca 10 – 12 av disse store, markante byggene med «kystens katedraler», nothjellene, ble bygget langs fjorden. I 2017 er syv bevart, mens den åttende. ble bygget som fiskemottak i samme stil. Den eldste er Ole Olsen brygga på Sortebekk (A), rundt 1910. Automatisk fredet som samisk kulturminne. Her var blant andre «Ora» og «Harpun» hjemmehørende.

Mekal Nilsa brygga i Foldvik (B), med «Saltdalingen», seinere «Myregga» og Arnt Nilsa brygga på Laberg med «Nyken»(C), var de neste, 1918 og 1924. Håkon Jensen brygga i Foldvik(D), «Asbjørn», ble bygget i 1920 og flyttet til nåværende plassering i 1951. Lundberg-brygga (E) var den siste i Foldvik, bygget i 1947 av tyskerbrakke.

På Sortebekk ble også Ove Jonsen si brygge oppført på 1920-tallet (F), med flere tilhørende båter opp gjennom årene. Er ombygget til feriehus. På Åkenes ble det bygget brygge til «Lance» i 1948 (G). Det er seinere bygget ny kai på samme sted, da nye «Lance» kom til Gratangen.

Heibergbrygga (H) på Tverrlandet, mellom Strømsnes og Laberg ble bygget av Heiberg Karlsen i 1941/42 som fiskemottak (H). Bygget er oppført i samme stil som de øvrige bryggene langs sjøen. Her ble det saltet sild, hengt fisk på hjell og lagret kull for salg.

De store hvite husene forteller i dag om et aktivt fiske- og fangstliv med store båter gjennom 50 – 70 år. Sjøl om behovet for nothjell til tørking av bomullsnøter forsvant med innføring av nylonnota rundt 1960, er fortsatt tre av disse «kystens katedraler» bevart i Gratangen, samlet i Foldvik.

Forslag til tiltak: Stort skilt med kart med henvisning til øvrige brygger i kommunen. Tilstandsvurdering og tiltaksplan jfr. arealplan.

7.6.4 Åttringsnaustet på Grøsnes

Åttringsnaustet på Dalås, Store Grøsnes, eies av Helge Sivertsen. Dette skjelternaustet har ei grunnflate på 14,3 x 6,6 meter og ble bygd i 1890-åra av Mikal Hansen, Store Grøsnes. Mikal var født på Myrland, men flytta i 1875 til Store Grøsnes, der han gifta seg med Pernille Olsdatter. Paret slo seg ned på hjemgården hennes, og tok til å rydde jord på Dalås.

Mikal var dyktig på havet. Allerede som 16-åring var han med farens fembøring og fiska med garn i Lofoten. Han drifta også på Finnmarka. I 1897 kjøpte han, sammen med naboen og høvedsmannen Markus Hansen, en sneseiler fra Bodø skipsverft.

I 1902 kjøpte Mikal så en åttring på 32 fot, bygd samme år i Rana. I mars året etter forliste åttringen utafor Henningsvær i Lofoten. «Grøsnesåttringen» var sammen med flere andre båter på tur ut på feltet for å sette lina. De var fem mann om bord. Det blåste sterk sør-sørøst vind med høy sjø.

Plutselig skjedde det fatale: «En brotsjø fyldte baaden, der var en ottring, og som derpaa halvkantrede og blev liggende paa seilet med den ene side op af sjøen», står det i rapporten. Det var bare én som slapp fra det med livet, Mikals sønn Hans (23). Båten ble seinere berga av redningsskøyta, og overtatt av Mikal, mens utstyr og redskaper gikk tapt.

Dalåsfolka fortsatte å ro fiske med «Grøsnesåttringen» på heimehavet de neste årene. I 1914 gikk så Mikal Hansen i kompaniskap med naboen Markus Hansen og kjøpte en motorkutter på 47 fot, «Sleipner». Etter dette ble åttringen lite brukt og sto for det meste i naustet, sammen med en treroring og en kjeks. I 1976 ble «Grøsnesåttringen» solgt til Grytøya. Naustet på Grøsnes ble restaurert i årene fram mot 1980.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt. Tilstandsvurdering og tiltaksplan jfr. arealplan.

7.7 SAMISKE OG KVENSKE KULTURMINNER

7.7.1 Gammen på Skifte m kulturmiljø

Gammen på Indre Skifte, eies av Yngvar Mikkelsen. Jordgammen på indre Skifte ble bygd av Johan Fredrik Mikkelsen rundt 1857. Gammen er en samisk kroksperregamme (bælljegoahti).

Det åtte-kantede hovedrommet, som opprinnelig hadde tre vinduer, er på rundt 16 kvadratmeter. I tillegg kom det tidligere inngangspartiet til gammen; dette rommet ble kalt fordøra og inneholdt også ei grue. Fordøra hadde et areal på rundt 8 kvadratmeter.

Johan Fredrik Mikkelsen var kven og født i 1823 i Pajala nord i Sverige. Siden 1600-tallet hadde reindriftssamene i Pajala-området fulgt reinflokkene sine over til sommerbeitene i kystområdene i Sør-Troms.

Fra tidlig på 1800-tallet kom det ei rekke uår i de nordsvenske områdene. Kornet ble ikke modent i de kalde og våte somrene, og reinbeitene var dekka av is på vintrene. Folk sulta og framtida så alt anna enn lys ut. I ren fortvilelse så flere kvenfamilier seg nå nødt til å sende barna sine over til Norge med flyttsamene. Håpet var at barna skulle komme til norske familier og få ei bedre framtid her.

Våren 1834 ble Johan Fredrik og lillesøstra hans, Eva, sendt over til Norge med samene. Johan Fredrik endte opp i Gratangen. Han var da 11 år. I 1851 gifta Johan Fredrik seg med ei kvendatter som het Berit Maria. Rundt 1857 flytta de inn i den nybygde gammen. De samiske nabofamiliene på Skifte bodde alle i gammer på denne tida.

Forslag til tiltak: Større - informasjonsskilt

7.7.2 Ole Nygård-plassen

I Sør-Troms snakker man om markesamer, og ellers i Nord-Norge finnes det noenlunde tilsvarende begrepet «sjøsamer»/«kystsamer», men dette kan i større grad ha vært en næringsstruktur som fisker/fiskerbonde.

Sjøsamer eller kystsamer er samer som holder til ved kysten og som tradisjonelt hovedsakelig har livnært seg gjennom fiske, fangst og jordbruk. Sjøsamisk bosetning strekker seg langs kyst og fjorder fra Finnmark gjennom Troms og Nordland.

Det første bolighuset og fjøset ble oppført i 1905. Huset ble bygget i laftet tømmer, på 4 x 5 m. Seinere fikk huset et påbygg. 1920 fikk Ole Nygård kjøpe gården, som til da hadde vært en husmannsplass med gnr 42 og bnr 25 i Gratangen kommune. Gården eies i dag av Steinar Nygård

Forslag til tiltak: Tilstandsvurdering og tiltaksplan. Informasjonsskilt.

7.8 TEKNISKE-, SAMFERDSELS- OG INDUSTRIELLE KULTURMINNER

7.8.1 Foldvik mølle

Mølla i Foldvik er en middels stor kystmølle, satt opp i bindingsverk på en mur av naturstein. Den eies av Gratangen kommune. Hovedmålene på bygninga er 10,1 x 8,1 meter. Mølla har 3 etasjer og er den siste av sitt slag i Nord-Norge. Den er utstyrt med to kverner og skallemaskin. Fram til 1937 var det også installert ei beinkvern for maling av bein til dyrefôr.

Da mølla kom til Foldvik i 1908, var det et stort framskritt for folk i hele Gratangen. Den moderne mølla kunne male alt korn i bygda. Man sparte arbeid og kunne til og med velge hvor fint kornet skulle males.

Mølla ble kjøpt fra et konkursbo på Hamarøy av Jens Mikkelsen fra Foldvik og ble frakta til Gratangen med båt. Her sprengte man ut plass til mølla ved Foldvikelva, bygde en inntaksdam og førte vannet i jernrør til turbinen.

Høst og vinter var hovedsesongen for maling og folk kom kjørende helt fra Bardu og Ofoten med hest og siden med lastebil, for å få malt kornet sitt. Korndyrking og dermed også maling gikk nedover på 1930-tallet. Da hadde kornforsyningene sørfra blitt stabile og man slapp å være avhengig av usikre kornhøster her nord. Under krigen ble det imidlertid et oppsving i korndyrkinga på grunn av matmangel og rasjonering. I 1948 var leveransene igjen sikra og drifta av Foldvik mølle ble nedlagt for godt.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt. Tilstandsvurdering og tiltaksplan.

7.8.2 Laberg bro

Jernplata som er festet ved det ene brufestet på den broen, vitner om at broen var i 2012 hele 110 år gammel. Sammenlignet med dagens bruer, er selvsagt konstruksjonen, materialer og utforming annerledes og spesiell. Med unntak av gelenderet som er av massivt jern, er det bare brukt uthogd naturstein, tilhogd og tilpasset på stedet.

Laberg bro har status som kulturminne. Dette begrunnet i den funksjon den har hatt i et transportsystem i enorm utvikling fra den ble tatt i bruk i 1902, frem til den ble erstattet av en ny bro på slutten av 1980-tallet. Samt broens konstruksjon, størrelse og dens etiske utseende. Det finnes neppe mange slike bruer av denne typer og i en slik størrelse i vår del av landet. Veien fra Gratangsbotn til Foldvik ble bygd i perioden 1901-1903 for statlige midler i Oscar II`s regjeringstid, og gikk under navnet Kongsveien. Broa står i dag intakt, slik den ble bygd. Denne veg ble bygd flere tiår før E6 - tidligere riksveg 50 - og både veg og bro ble brukt uten vesentlige utbedringer til slutten av 1980-tallet.

I aprildagene 1940 gjorde, tyske troppen som hadde tatt opphold i ungdomshuset på Laberg 12. april, brua klar for sprengning. Dette ble forhindret av distriktslegen i Ibestad som under et sykebesøk i Labergsområdet ble oppmerksom på dette. Han skulle ha vært delaktig i borgerkrigen i Spania, og klippet over ledningene til sprengladningene. Ingen flere sprengningsforsøk ble foretatt under krigen.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt vil bli montert som del av krigsminneløypeprosjektet

7.8.3 Lysverket i Hilleshamn

Etter at resten av Gratangen hadde fått, eller var I gang med utbygging av elforsyning, ble Hilleshamn Kraftverk A/S stiftet i 1946. Beregninger viste tilstrekkelig tilsig av vann og fallhøyde til at det kunne bygges eget kraftverk også her. Finansieringa ble ordnet gjennom lokale og kommunale aksjekjøp og lån, i alt 52 500. I tillegg 415 t gratis arbeid for alle voksne mannfolk. Som utgjorde en større verdi. Rørlengden var 1120 m, det meste var stålrør, men de øverste 400 m var trerør. Det ble anlagt en dam med stein og torv, noe som måtte forsterkes etter flom. Kraftstasjonen ble bygget i betong /murstein og turbin anskaffet fra Tyskland.

Utenom fiskesesongene pågikk det arbeid med rørgata, transport opp den bratte lia, bygging av dammen og oppsetting av stolper rundt i bygda. Alle husene fikk lagt opp elanlegg og til jul i 1950 fikk alle husstandene i Hilleshamn strøm. Hele anlegget fikk flere runder med oppgradering på 50 og 60-tallet.
I 1976 var det slutt og Hilleshamn Kraftverk A/S ble avviklet og solgt til Sør Troms Elforsyning as med «rettigheter og forpliktelser».

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt, tilstandsvurdering av huset.

7.8.4 RV 50 m.m.

Store Innlandsvei, RV50, senere E6, fra Bjerkvik og nordover åpnet i 1924. Strekninga Storfossen - Per Nia myra ble nedlagt som riksvei i 1985 og vedlikeholdes bare fram til Fjellhøgda. Veien er lite forandret, kun vanlig oppgradering med asfaltering. Vegen har imponerende tørrmurer og stikkrenner, en spesielt stor, skarpe svinger med god dosering. Murene til Ingeniørbrakka er intakt. Veien er også krigsminne, som base for slagene 12. og 25. april 1940 og med tysk bunker som var

kontrollpunkt nord i Gratangen. «Turisten», Gratangen turststasjon fra 1928 var ett av de tidlige reiselivsanleggene utenfor byene, og veien var nøkkelen til reiselivssatsing i Gratangen. Veilengde 5 km. Kjørbar vei, men noe hullet og begynnende gjengroing fra kantene, spesielt fra hotellet til Per Nia-Myra.

I følge Statens vegvesen er få originale veier fra mellomkrigstida vernet. Strekninga kan være interessant for Nasjonal verneplan for veger, bruer og vegrelaterte kulturminner.

Forslag til tiltak: Enkelt vedlikehold , sikring mot utgraving, rensing av grøfter og stikkrenner. Tilstandsrapport. Informasjonsskilt

7.8.5 Storfossen kraftverk

I Gratangen ble det første elektrisitetsverket bygget i Foldvk i 1928. I 1939 fikk Laberg sitt kraftverk på 40 Kw. Dette var et likestømsanlegg med begrensninger når det gjaldt avstand for strømlevering. Den 3. desember 1945 ble aksjeselskapet «storfossen elektrisitetsverk» registrert. Storfossen skulle bygges ut. Dette var et relativt stort kraftverk som skulle dekke kraftbehovet fra Selnes til Kvernmo, med tilbud om kraftlinje også til Laberg og Sortebekk. Aksjene hadde en pris på kr 30,- og med retten til strøm hørte også pliktig arbeid til en verdi av kr 1,25 pr. time. I 1947 sto kraftverket ferdig, bygget i etterkrigstidas funkisarkitektur. Gjenoppbygginga av et krigsherjet Nord-Norge ga lysere tider for hele Gratangen. I 2010 ble drifta nedlagt etter at nytt krafverk var bygget lengre ned ved elva, med betydelig større produksjon.

Forslag til tiltak: Informasjonsskilt Tiltaksplan og tilstandsvurdering.

8 VI MÅ REGNE MED Å FINNE FLERE KULTURMINNER

Mange av de største arkeologiske utgravningene som er blitt foretatt i Norge i nyere tid, har skjedd i forbindelse med byggingsprosjekter, både gjeldende vei, bygg og havn m.m. Og det finnes mange flere kulturminner som ikke er registrert i kommunen. Det som ligger over bakken er mest kjent. Under jordoverflaten finnes det imidlertid spor etter tidligere bosettinger og folk i kommunen. Dette gjelder særlig kulturminner i dyrket mark.

De registreringer som kulturvernmyndighetne foretar, skjer i forbindelse med planer for utbygging. Kommunen har et ansvar for registrering og varsling om kulturminner som dukker opp under byggevirksomhet i kommunens regi. Etisk ansvar har også privatpersoner og en hver innbygger i Gratangen til å påse at kulturminner blir registrert og varslet om, jfr. Kulturminneloven. At slike funn kan komme i strid med planer som utbyggere ønsker å foreta, er en kjent problemstilling. Nylig foretok Troms fylkeskommune en stor registrering av kulturminner i forbindelse med ny linje-trasé fra Bjerkvik, langs E6 i retning Bardu.

8.1 OMRÅDER HVOR VI KAN GJØRE NYE FUNN

Størst sannsynlighet for å finne nye automatisk freda kulturminner er der det tidligere ble drevet jordbruk. Særlig på og omkring morenerygger er det rikt med automatisk freda kulturminner. Dette er områder hvor det har vært stor aktivitet opp gjennom årene og derfor er en stor del av disse fornminnene enten kjent og tatt vare på, eller så er de allerede tapt.

Forvaltning av kulturminner i skog er vanskelig fordi en meget stor del av kulturminnene ikke er synlige eller registrerte. Riksantikvaren regner med at bare 5 % av alle automatisk fredete kulturminner i landet pr i dag er funnet. Resten ligger under jorda og mange er i skogen, som har vært lite undersøkt frem til nå. Det er mulig konflikt mellom moderne skogsdrift og vern om kulturminner. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har laget en metode som ved hjelp av digitalt kartverktøy analyserer seg frem til hvor det er størst sannsynlighet for å finne kulturminner i skog. Dette verktøyet er i større grad forsøkt bruk i Sør-Norge enn her i nord.

9 VEDLEGG

1. Ord og begreper
2. Tiltaksplan
3. Vedtak om utarbeidelse av kulturminneplan, kommunestyret Gratangen kommune
4. Bestilling fra Troms Fylkeskommune
5. Utvalgte kulturminner fra folkemøtene
6. Oversikt over kulturminner registrert i Kulturminnesøk.no
7. Verdivekting og verdifastsettelse av kulturminner

9.1 ORD OG BEGREPER

Kulturarv

Tilhørighet og identitet er viktig for et hvert menneske. Kjennskap til familiens og bygdas fortid og nåtid er viktig for alle. Det er en del av vår identitet. Formidling av kunnskap om kulturminnene i samarbeid med skolene og museene skal være et prioritert satsningsfelt. Målet er regionalt mangfold i kulturen. Den oppvoksende slekt skal gis et trygt ståsted i en lokal kultur.

Kulturminne

"Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til", jfr. Kulturminneloven § 2. Dette er en svært vidtfavnede definisjon som omfatter alt som er skapt av mennesker, fra de første helleristningene og boplassene til de nyeste byggverk. Ordet kulturminne alene sier ikke noe om hvor verdifullt et kulturminne er.

Kulturmiljø

"Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng", jfr. Kulturminneloven § 2. Kulturmiljø blir brukt om både kulturlandskap/ jordbrukslandskap med gårdsanlegg og andre kulturminner. Samt om bygningsmiljøer, tettsteder og byområder.

Kulturlandskap

En bred definisjon av begrepet er landskap som er formet av samspillet mellom naturgrunnlaget og menneskelig virksomhet, eller mellom natur og kultur. Kulturlandskapet avspeiler naturvilkår, samfunnsforhold og historie. Det har vært mest vanlig å bruke begrepet i tilknytning til landbruksvirksomhet.

Kulturminnevern

Betegnelse på all aktivitet som har til hensikt å verne kulturminner, jfr. Riksantikvaren. Ordet blir også brukt som et samlebegrep for de offentlige instansene som arbeider med kulturminnevern.

Kulturminneforvaltning

Betegnelse på de systemer samfunnet organiserer for å utføre sin del av virksomheten, jfr. Riksantikvaren.

Automatisk fredete kulturminne

Alle kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder, dvs. tida før 1537, og samiske kulturminner eldre enn 100 år. Disse er fredet direkte etter kulturminneloven uten fredningsprosedyre. Dette gjelder både synlige og ikke synlige kulturminner. I tillegg er erklærte stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649 automatisk fredet, jfr. kulturminneloven §§ 3 og 4.

Fornminne

Uformell benevnelse på automatisk fredet kulturminne fra tida før 1537.

Kulturminne fra nyere tid

Kulturminne fra tiden etter reformasjonen i 1537.

Vedtaksfredete kulturminner og kulturmiljø

Kulturminne og kulturmiljø som er fredet ved vedtak etter kulturminneloven. Kulturhistoriske og arkitektonisk verdifulle kulturminner kan fredes, jfr. Kulturminneloven § 15.

Befaringsverdig

Begrepet brukes om kulturminner og kulturmiljø som er så verneverdig at regulering til spesialområde bevaring etter plan- og bygningsloven § 25.6 er aktuelt.

Verneverdig

Begrepet brukes om kulturminner og kulturmiljø som bør bevares på en eller annen måte. Benevnelsen i seg selv gir ingen formell beskyttelse og sier ingenting om hvordan kulturminnet eller kulturmiljøet bør beskyttes.

9.2 TILTAKSPLAN

Med bakgrunn i kulturminner og kulturmiljøer som er valgt ut som særlig interessante i forbindelse med utarbeidelsen av denne planen, så er følgende tiltaksplan utarbeidet:

Oversikten viser 29 prioriterte kulturminner, uten videre prioriteringer blant disse. Av disse kulturminnene er 2 kulturminner automatisk vernet, to er listeført som kirkebygg og et er vernet av Riksantikvaren, men det er valgt å legge dem frem med tiltak som går på informasjonsformidling av disse.

Informasjonsskilt: Kostnadsramme for informasjonsskilt tas ikke med på det enkelte objekt. Kostnad for skilting beregnes til ca 2500 kr per skilt.

Forkortelser brukt i lista:
TFK: Troms Fylkeskommune
DDKS:
NNFA: Nordnorsk Fartøyvernsenter og Båtmuseum
NNKS:
DNK: Den norske kirke

Nr	Navn på kulturminnet	Forslag til tiltak	Eier	Samarbeids-partnere	Kostnadsramme og finansiering	Tidsramme
1	Dronning Maud	Lokalt vern fremt til fredning i 2040		Riksantikvaren		2017
2	Eliborg / Internatet	Informasjonsskilt, Tilstandsvurdering og tiltaksplan.	Gratangen kommune	DNK, TFK		2017
3	Finnesletta	Informasjonsskilt	Fjordbotn grunneierlag g.nr.42	Miljødirektorat		
4	Fjøsen på Nordmo-gården i Gratangsbotn	Under restaurering. Informasjonsskilt. (Bygningen restaureres 2015 – 2017 med støtte fra Kulturminnefondet.)	Kjersti Nordmo	Kulturrådet Kulturminnefondet		
5	Foldvik mølle	Informasjonsskilt	Gratangen kommune	Kulturminnefondet, TFK		
6	Gammelt bolighus på Lille Løvdal	Tilstandsvurdering og tiltaksplan Informasjonsskilt	Vidar Svendsen	Kulturminnefondet Stiftelsen UNI		
7	Gammen på Skifte m. kulturmiljø	Nytt informasjonsskilt	Yngvar Mikkelsen	Kulturminnefondet		
8	Gratangen Båtsamling	Bidra til å etablere helårlig drift og økt verdiskaping i Nordnorsk Båtmuseum.	NNFA	Spire	Spire	2017
9	Gårdselva fra gammelt vannverk til sjø	Kultursti langs elva og buveien med Historiefortelling	Grunneiere Årstein g.nr. 41	DDKS, Friluftsråd		
10	Gratangen kirka på Årstein	Informasjonsskilt, Vurdering av lokalt, kommunalt vern	Gratangen kommune, Menighetsrådet	TFK		2017

11	Gamle delen av kirkegården på Årstein	Informasjonsskilt, Vurdering av lokalt, kommunalt vern	Gratangen kommune, Menighetsrådet	TFK		2017
12	Krigsminneløyper og gamle ferdselsårer Foldvik-Øse og Gratangsbotn-Tennevoll	Rydding og merking. Skilt kjøpt, men ikke produsert. Tas hensyn til i forbindelse med areal-plan og bygging av bl.a. hytter	Mange eiere			
13	Krigsminner på Laberg - krigsminnemiljø	Rydding av løpegrav og siktelinje, montering av kanonen og bygging av enkelt tak over den. Informasjonsskilt over området og krigsminner	Gaute Hoff Statens veivesen	Historielag TFK tilrettelegging DDKS		2018
14	Laberg bro	Informasjonsskilt via krigsminneløypene er betalt, men er ennå ikke produsert.	Odin Johnsen Svanhild Johnsen Statens veivesen			2017
15	Lysverket i Hilleshamn	Informasjonsskilt, tilstandsvurdering av huset.	Per Ove Pedersen (turbinehuset) Grunneiere Hilleshamn (rørgate/dammanlegg)			
16	M/K Straumnes motorkrysser	Mobilt informasjonsskilt	Gratangen kystlag			
17	Minnelunden i Gratangsbotn og krigsminnebautaer	Informasjonsskilt over alle krigsminnebautaer i kommunen, med kart Vurdere hensynssone i arealplan	Gratangen kommune			2017
18	Morgans skip	Vurdere hensynssone i arealplan	Morgans Skip AS	Grunneiere		2017
19	Naustgruppa på Årstein	Informasjonsskilt Vurdering av lokalt, kommunalt vern. Tilstandsvurdering og tiltaksplan	Torbjørn Johnsen Jorun Karlsen Odney Magrete Johansen Knut Hansen	Kulturminnefondet og TFK		2017
20	Normanngården	Informasjonsskilt Vurdering av lokalt vern samt vurdering av hensynssone i arealplan	Albert Pedersen			2017
21	Ole Nygård-plassen	Tilstandsvurdering og tiltaksplan Informasjonsskilt.	Steinar Nygård	Sametinget Kulturminnefondet TFK		

22	RV 50 m.m.	Enkelt vedlikehold , sikring mot utgraving, rensing av grøfter og stikkrenner. Tilstandsrapport og tiltaksplan Informasjonsskilt Arbeide for at veivesenet gir veien status som nasjonal historisk vei	Gratangen kommune Diverse grunneiere	Norsk veimuseum		
23	Snolke – Gratangsbotn	Pekeskilt ved veien, og Informasjonsskilt ved bygningen	Dag Kvernmo			
24	Sommerfjøsen på Grøsnes/Dalås-sommerfjøset	Informasjonsskilt, Restaurering og vedlikeholdsarbeid. Tilstandsvurdering og tiltaksplan	Solvar Nyland			
25	Storbåthistorie for åtte brygger fra Straumsnes til Åkenes	Informasjonsskilt med kart med henvisning til øvrige brygger i kommunen. Tilstandsvurdering og tiltaksplan	Bjørn Terje Karlsen Gaute Hoff Lillian Nilsen Vigo Larsen Gratangen kystlag Margaret Guve Geir Lunderg Tøren Martinsen	Kulturminnefondet NNKS TFK		
26	Storfossen kraftverk	Informasjonsskilt Tilstandsvurdering og tiltaksplan.	Hålogaland kraft			
27	Ungdomshuset Løvdal	Informasjonsskilt	Ungdomslaget Nordlys			
28	Gården på lille Grøsnes (Ursingården)	Informasjonsskilt Tiltaksplan og tilstandsvurdering.	Reidun Ursin Nikolaisen	TFK		
29	Årstein skole	Tilstandsvurdering og tiltaksplan Lokalt vern og skilting.	Gratangen kommune	Kulturminnefondet TFK Andre fond		2017
30	Åttringsnaustet på Grøsnes	Informasjonsskilt Tilstandsvurdering og tiltaksplan	Helge Sivertsen			
31	Arealplan arbeide	Oversikt over kulturminner med automatisk eller nasjonalt vedtatt vern skal innarbeides i ny arealplan. Ansvarlig – Teknisk etat				2017
32	Skjøtselsplan	Kommunen skal utarbeide en skjøtselsplan for bautaer og andre minnesmerker på kommunal grunn. Ansvarlig - Teknisk etat				2018

9.3 VEDTAK AV 30.04.14

Gratangen kommune

Ibestad kommune
Lavangen kommune
Salangen kommune

Saksnr.	*Arkivkode*	*Etat/Avd/Saksb*	*Deres ref.*	*Dato*
13/1486-16	C50 &85	KUL//AKA		30.04.2014

MELDING OM POLITISK VEDTAK - KULTURMINNEREGISTRERING OG REGIONAL KULTURMINNEPLAN I ASTAFJORD

Fra møtet i Kommunestyre den 28.04.2014, saksnr 19/14.

De underrettes herved om at det er fattet følgende vedtak:

Gratangen kommune stiller seg positivt til utarbeidelse av en regional plan for kulturminner i Astafjord i tråd med Plan- og bygningsloven §11.1-11.2.
Forutsetning for igangsettelse av arbeidet er tilsagn om midler fra Troms fylkeskommune.
Administrasjonen organiserer og gjennomfører arbeidet innenfor egne administrative ressurser, samt tildelte midler fra Troms fylkeskommune.

Rett utskrift

Lena Solvang
kontormedarbeider

Kopi til: Anita Karlsen, arkiv.

9.4 BESTILLING FRA TROMS FYLKESKOMMUNE

TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkkasuohkan

Kulturetaten

Gratangen kommune

9470 GRATANGEN

GRATANGEN KOMMUNE
1896/14 AKA
22 MAI 2014
C50 Z 85
13/1486 19

Vår ref.: 13/1313-72	**Saksbehandler:** Bente Nordhagen	**Arkiv:** C50 SAKSARKIV	
Løpenr.: 17842/14	**Tlf. dir.innvalg:** 77 78 82 22	**Deres ref.:**	**Dato:** 19.05.2014

BESTILLINGSBREV KIK – GRATANGEN KOMMUNE

Kulturminnene skal ivaretas som fellesgoder, og det er et nasjonalt mål at tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Kommunene er lokal kulturminnemyndighet og må ha kunnskap og oversikt over sine kulturminner.

Kommunedelplaner for kulturminner er gode verktøy for forvaltning av kulturminnene og vil samtidig øke oppmerksomheten og kunnskapen om dem. Gjennom satsingen «Kunnskapsløftet i kulturminneforvaltningen» oppfordrer Riksantikvaren kommunene til å sette kulturminneplaner på dagsorden gjennom registrering og planlegging. Under forutsetning av videreføring i 2015 er det satt av kr 100 000 til hver av de deltagende kommunene for arbeidet.

Troms fylkeskommune ønsker å delta i denne satsingen i de neste tre årene. Vi har invitert kommunene i Troms til å være med i samarbeidet, og Gratangen kommune er en av de kommunene som vil delta. Dette brevet er vår bestilling til kommunen.

Vi har ikke stilt krav om at kommunene lager egne kommunedelplaner for kulturminnene, men kommunene som deltar forplikter seg til å bruke kunnskapen om kulturminneverdiene i det videre kommuneplanarbeidet. I første rekke vil arbeidet gå ut på å fremskaffe et kunnskapsgrunnlag om kulturminner og landskap i kommunen, og å finne gode metoder for å ta dette i bruk ved rullering av kommuneplanene. Noen kommuner vil lage egne kulturminneplaner. Gratangen kommune har varslet at de vil arbeide mot et slikt mål.

Vi har lagt stor vekt på at det er kommunens befolkning som skal foreslå hvilke kulturminner som bør registreres. Intervjuer, folkemøter, nettsider osv vil derfor være viktige hjelpemidler for registreringene tar til. Etter at registreringene er gjennomført er det viktig at innbyggerne i kommunen får være med og velge ut de kulturminnene som skal inn i det kommunale planverket.

Kommunene som får denne bestillingen har fått godkjent en handlingsplan for arbeidet. Det er kommunens ansvar å sikre gjennomføring av planen.

Besøksadresse Strandveien 13	**Telefon** 77 78 80 00	**Telefaks** 77 78 80 01	**Bankgiro** 4700 04 00064	**Org.nr.** NO 864 870 732
Postadresse Postboks 6600, 9296 TROMSØ	**Epost mottak** postmottak@tromsfylke.no		**Internettadresse** www.tromsfylke.no	

Vår bestilling er :

- Registrering, beskrivelse og kartfesting av lokale kulturminner ihht innsendt og godkjent handlingsplan.
- Utarbeiding av et kunnskapsgrunnlag om kommunens kulturminner.
- Medvirkning fra befolkningen, både i forkant av registreringen og ved verdivurdering av de registrerte objektene og områdene i etterkant. Medvirkningen skal sikre bredden i kulturminneregistreringene, og fremme lokal debatt om kulturminnene og deres betydning for kommunens og bygdenes historie.
- Utarbeide et verktøy for implementering av kunnskapsgrunnlaget i kommunens planlegging som beskriver hvordan hensynet til kulturminne skal integreres både i arealplanlegging og i øvrig virksomhet, som næring, reiseliv, skole osv.
- Om mulig bruke kunnskapsgrunnlaget i en kulturminneplan eller en kommunedelplan etter plan- og bygningsloven.
- Rapportering i hht fremdriften i arbeidsplanen. Kommunen kan be om delutbetaling innen utgangen av november 2014, på grunnlag av rapportert virksomhet.
- Rapportering ved årsslutt som må følges av regnskap. Prosjektperioden vil strekke seg over 2014 og 2015. Siste utbetaling gjøres etter avsluttet arbeid i 2015.

Vilkår:

- Kommunalt eierskap og lokal forankring til prosjektet. Både kultur- og teknisk/areal-etat i kommunen må være involvert.
- At kommunene deltar med nødvendig utstyr til stedfesting og oppmåling av de registrerte objektene, og deltar med kunnskap om hvordan utstyret skal brukes. Stedfestingen må kunne benyttes i den kommunale kartproduksjonen.
- Arbeidet skal munne ut i en plan for hvordan kunnskapen om kommunens kulturminner skal brukes videre etter prosjektfasen
- For de kommunene som har meldt at det skal lages en kulturminneplan, må oppstart av dette planarbeidet være meldt før KIK-prosjektet avsluttes.

Vi tilbyr:

- Kurs i registering av kulturminner i felt.
- Kurs i vekting og verdivurdering, og deltagelse på folkemøter etter at registreringene er gjennomført.
- Nettverksmøter for alle kommunene som deltar.
- Løpende veiledning.

Bestillingen med aksept av vilkårene bekreftes skriftlig innen 02.06.2014.

Med vennlig hilsen

Anne-Karine Sandmo
Fylkeskonservator

Randi Ødegård
rådgiver

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og krever ikke signatur.

Kopi:
Anita Karlsen, Gratangen kommune, 9470 GRATANGEN

9.5 UTVALGTE KULTURMINNE FRA FOLKEMØTENE

Nr	TOTALT DE 5 VIKTIGSTE	Selv + andre
1	Eliborg	24
2	Gammelskolen på Årstein – eneste som er intakt	18
3	Gammen på Skifte	18
4	Bryggemiljøet i Foldvik	15
5	Naustgruppa på Årstein	12
6	Astridbutikken ved kaia-anleggen	9
7	Gammel gård på Hesjebakkan, elva, kvernsteina	9
8	Normanngården	8
9	Nykenbrygga, Arnt Nilsa-brygga m sti, m bunkers	8
10	Mølla i Foldvik	7
11	Arvid Karoliussen - hus	6
12	Morgan Skip	6
13	Vidar Svendsen – huset - 1830	5
14	Dronning Maud - vraket	4
15	Hans Harder-gården	4
16	Laberg bro 1902	4
17	Lysverket ved demninga i Foldvik, Mummihuset	4
18	Talgrøtberget i Dudalen på Eidevein inkl. gapahuk	4
19	Ungdomshuset i Foldvik m bilder	4
20	Veienstrekning fra Storfossen – gamle RV 50	4
21	John Johnsa-gammen	3
22	Bukkesteinen – møteplass - historie	2
23	Båtsamlinga	2
24	Fergeleiet – eneste i Gratangen	2
25	Finnesletta	2
26	Fredrikshuset	2
27	Nylund-huset	2
28	Selnes – naust	2
29	Sigrunn Sørensen – bygning fra 1800-tallet, stor historie	2
30	Steinhytta på fjellet – spesiell ca 1940, Arvid på Selnes ved Belnesvatnet	2
31	Tysk bunkers v RV 50	2
32	Åtringsnaust – Johan Bjerkmo	2
33	Åtringsnaust på Grøsnes	2

Gratangsbotn
Løvdal
Foldvik
Årstein

Fargene viser de 5 viktigste kulturminnene som er valgt av de fremmøtte pr folkemøte. Videre er antall stemmer fra øvrige grender og folkemøter lagt sammen pr kulturminne.

9.6 OVERSIKT KULTURMINNER REGISTRERT I KULTURMINNESØK.NO

9.6.1 Automatisk fredede kulturminner

	Navn	Kulturminnetype	Lokalitets ID:	Art:
1	Andabakken	Arkeologisk minne	56978	Bosetning-aktivitetsområde
2	Arvelodd	Arkeologisk minne	155227	Bosetning-aktivitetsområde
3	Beinberget	Arkeologisk minne	155291	Rydningsrøyslokalitet
4	Berg	Arkeologisk minne	27205	Bosetning-aktivitetsområde
5	Bergelva	Arkeologisk minne	155183	Bosetning-aktivitetsområde
6	Beritsletten	Arkeologisk minne	56981	Bosetning-aktivitetsområde
7	Bjørkmoen	Arkeologisk minne	47198	Bosetning-aktivitetsområde
8	Bjørnarheimen	Arkeologisk minne	155426	Bosetning-aktivitetsområde
9	Bjørnhaug	Arkeologisk minne	67536	Bosetning-aktivitetsområde
10	Bjørnhaug	Arkeologisk minne	67539	Bosetning-aktivitetsområde
11	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	53398	Bosetning-aktivitetsområde
12	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	27206	Bosetning-aktivitetsområde
13	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	67519	Bosetning-aktivitetsområde
14	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	65164	Bosetning-aktivitetsområde
15	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	71718	Bosetning-aktivitetsområde
16	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	73656	Bosetning-aktivitetsområde
17	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	137460	Bosetning-aktivitetsområde
18	Brandmoen	Arkeologisk minne	67533	Bosetning-aktivitetsområde
19	Dahle	Arkeologisk minne	27216	Bosetning-aktivitetsområde
20	Dalen øvre	Arkeologisk minne	73658	Bosetning-aktivitetsområde
21	Dalhaug	Arkeologisk minne	155311	Rydningsrøyslokalitet
22	Dalhaug	Arkeologisk minne	155308	Bosetning-aktivitetsområde
23	Elvevoll	Arkeologisk minne	27212	Bosetning-aktivitetsområde
24	Fagerbakken	Arkeologisk minne	7787	Bosetning-aktivitetsområde
25	Finnesletta	Arkeologisk minne	56984	Bosetning-aktivitetsområde
26	Fjelldal	Bebyggelse-Infrastruktur	171946	Bosetning-aktivitetsområde
27	Fjelldal	Arkeologisk minne	7788	Bosetning-aktivitetsområde
28	Fjellhøgda	Arkeologisk minne	47210	Bosetning-aktivitetsområde
29	Fjellhøgda	Arkeologisk minne	7796	Bosetning-aktivitetsområde
30	Fjellmo	Arkeologisk minne	47200	Bosetning-aktivitetsområde
31	Fjordbotn	Arkeologisk minne	17171	Båtstø-anlegg
32	Fjordbotn	Arkeologisk minne	37159	Bosetning-aktivitetsområde
33	Fjordbotn	Arkeologisk minne	7783	Bosetning-aktivitetsområde
34	Fjordbotn	Arkeologisk minne	17162	Bosetning-aktivitetsområde

	Navn	Kulturminnetype	Lokalitets ID:	Art:
35	Fjordbotn	Arkeologisk minne	17161	Bosetning-aktivitetsområde
36	Foldvik	Arkeologisk minne	37156	Bosetning-aktivitetsområde
37	Gammhågen.	Arkeologisk minne	67514	Bosetning-aktivitetsområde
38	Gravminne	Arkeologisk minne	126820	Gravminne
39	Haugli	Arkeologisk minne	47205	Bosetning-aktivitetsområde
40	Henrikhaugen	Arkeologisk minne	27204	Bosetning-aktivitetsområde
41	Henrikhaugen	Arkeologisk minne	17159	Bosetning-aktivitetsområde
42	Hesjeberg	Arkeologisk minne	17621	Bosetning-aktivitetsområde
43	Holtås	Arkeologisk minne	155236	Bosetning-aktivitetsområde
44	Holtås	Arkeologisk minne	155225	Bosetning-aktivitetsområde
45	Holtås	Arkeologisk minne	155224	Bosetning-aktivitetsområde
46	Hulderveien	Arkeologisk minne	155320	Bosetning-aktivitetsområde
47	Indre Skifte	Arkeologisk minne	37155	Bosetning-aktivitetsområde
48	Kollnestufta	Arkeologisk minne	7782	Bosetning-aktivitetsområde
49	Kvanndalskroelva	Arkeologisk minne	155159	Bosetning-aktivitetsområde
50	Kvenhaugen	Arkeologisk minne	27211	Bosetning-aktivitetsområde
51	Kvernmo	Arkeologisk minne	155253	Bosetning-aktivitetsområde
52	Kvernmoen	Arkeologisk minne	73655	Bergkunst
53	Kvernmoen	Arkeologisk minne	37165	Bosetning-aktivitetsområde
54	Kvernmoen	Arkeologisk minne	47197	Bergkunst
55	Laberg	Arkeologisk minne	37169	Bosetning-aktivitetsområde
56	Laberg	Arkeologisk minne	27207	Bosetning-aktivitetsområde
57	Laberg	Arkeologisk minne	67535	Bosetning-aktivitetsområde
58	Labergdalen	Arkeologisk minne	7790	Bosetning-aktivitetsområde
59	Labergdalen	Arkeologisk minne	73653	Bosetning-aktivitetsområde
60	Labergdalen	Arkeologisk minne	17173	Bosetning-aktivitetsområde
61	Labergdalen	Arkeologisk minne	67530	Bosetning-aktivitetsområde
62	Labergdalen	Arkeologisk minne	67538	Bosetning-aktivitetsområde
63	Labergdalen (nedre)	Arkeologisk minne	17164	Bosetning-aktivitetsområde
64	Labergdalen (nedre)	Arkeologisk minne	37160	Bosetning-aktivitetsområde
65	Langmoen	Arkeologisk minne	67541	Bosetning-aktivitetsområde
66	Lavik	Arkeologisk minne	27198	Bosetning-aktivitetsområde
67	Myrland	Arkeologisk minne	27208	Bosetning-aktivitetsområde
68	Naustbakk	Arkeologisk minne	73646	Bosetning-aktivitetsområde
69	Nesse-berget	Arkeologisk minne	27201	Gravminne

	Navn	Kulturminnetype	Lokalitets ID:	Art:
70	Nesset	Arkeologisk minne	47195	Gravminne
71	Nygård	Arkeologisk minne	7791	Bosetning-aktivitetsområde
72	Nygård	Arkeologisk minne	47202	Bosetning-aktivitetsområde
73	Nygård	Arkeologisk minne	56977	Bosetning-aktivitetsområde
74	Nygård	Arkeologisk minne	94915	Bosetning-aktivitetsområde
75	Nygård	Arkeologisk minne	94916	Bosetning-aktivitetsområde
76	Ol Jensahaugen	Arkeologisk minne	37157	Bosetning-aktivitetsområde
77	Ola-gammen	Arkeologisk minne	7779	Bosetning-aktivitetsområde
78	Selnes	Arkeologisk minne	17619	Bosetning-aktivitetsområde
79	Skjellelva	Arkeologisk minne	155220	Bosetning-aktivitetsområde
80	Smørholla	Arkeologisk minne	155249	Bosetning-aktivitetsområde
81	Solheim	Arkeologisk minne	37170	Bosetning-aktivitetsområde
82	Sommerfjøs-haugen	Arkeologisk minne	155279	Bosetning-aktivitetsområde
83	Steinbakken	Arkeologisk minne	17166	Kullfremstillingsanlegg
84	Steinhaugen	Arkeologisk minne	155302	Bosetning-aktivitetsområde
85	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	7777	Bosetning-aktivitetsområde
86	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	37152	Båtstø-anlegg
87	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	47196	Gravfelt
88	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	73645	Bosetning-aktivitetsområde
89	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	37154	Bosetning-aktivitetsområde
90	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	7776	Bosetning-aktivitetsområde
91	Store Grøsnes	Arkeologisk minne	67517	Bosetning-aktivitetsområde
92	Stuoravárás	Arkeologisk minne	155184	Bosetning-aktivitetsområde
93	Svaholla	Arkeologisk minne	27217	Bosetning-aktivitetsområde
94	Tjuvskjær	Arkeologisk minne	56971	Bosetning-aktivitetsområde
95	Totenholla	Arkeologisk minne	37168	Bosetning-aktivitetsområde
96	Várás	Arkeologisk minne	155171	Bosetning-aktivitetsområde
97	Vassøse	Arkeologisk minne	56975	Bosetning-aktivitetsområde
98	Vassøse	Arkeologisk minne	67529	Bosetning-aktivitetsområde
99	Vestli	Arkeologisk minne	17175	Bosetning-aktivitetsområde
100	Åkenes	Arkeologisk minne	7780	Bosetning-aktivitetsområde
101	Årstein	Arkeologisk minne	17622	Bosetning-aktivitetsområde
102	Årstein	Arkeologisk minne	7784	Bosetning-aktivitetsområde

I tillegg har følgende kulturminner vern eller er fredet ut i fra andre ulike vernetyper:

Antall	Navn	Kulturminne-type	Vernestatus	Lokalitets ID:	Art:
1	Sortebekk	Bebyggelse-Infrastruktur	Fredet (ulike vernetyper på enkeltminnene)	143171	Gårdstun
2	Skifte gammelgård	Bebyggelse-Infrastruktur	Fredet (ulike vernetyper på enkeltminnene)	145482	Gårdstun
3	Skifte	Bebyggelse-Infrastruktur	Fredet (ulike vernetyper på enkeltminnene)	145485	Gårdstun
3	Fredet - gårdstun				
1	Gratangsbotn kirkested	Kirkested	Listeført kirke	84410	Kirkested
1	Listeført kirke				

Følgende kulturminner var automatisk fredet, men er blitt fjernet:

Antall	Navn	Kulturminnetype	Vernestatus	Lokalitets ID:	Art:
1	Dalhaug	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	155314	Bosetning-aktivitetsområde
2	Dalhaug	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	155319	Bosetning-aktivitetsområde
3	Dalhaug	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	17168	Bosetning-aktivitetsområde
4	Kvernmo	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	155282	Bosetning-aktivitetsområde
5	Kvernmoen	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	67523	Bosetning-aktivitetsområde
6	Tjuvskjær	Arkeologisk minne	Fjernet (aut. fredet)	67518	Bosetning-aktivitetsområde
6	Automatisk fredet - fjernet				

9.6.2 Uavklart og ikke fredet som vernestatus - kulturminner

Antall	Navn	Kulturminne-type	Verne-status	Lokalitets ID:	Art:
1	Bergeelva/ Bergevatnet	Arkeologisk minne	Ikke fredet	155792	Krigsminnelokalitet
2	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Ikke fredet	155927	Krigsminnelokalitet
3	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Ikke fredet	155928	Krigsminnelokalitet
4	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Ikke fredet	155929	Krigsminnelokalitet
5	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Ikke fredet	155930	Krigsminnelokalitet
6	Bjørnhaug	Arkeologisk minne	Ikke fredet	160048	Krigsminnelokalitet
7	Bjørnhaug	Arkeologisk minne	Ikke fredet	160036	Bosetning-aktivitetsområde
8	Elilborg skoleinternat og skolekapell	Bebyggelse-Infrastruktur	Ikke fredet	175442	Undervisnings-anlegg
9	Foldvik	Bebyggelse-Infrastruktur	Ikke fredet	126541	Fiskevær-sjøbruksanlegg
10	Foldvik	Arkeologisk minne	Ikke fredet	90293	Skipsfunn
11	Gratangen kirkested	Kirkested	Ikke fredet	84409	Kirkested
12	Laberg	Bebyggelse-Infrastruktur	Ikke fredet	126634	Fiskevær-sjøbruksanlegg
13	Labergmoen bedehuskapell	Kirkested	Ikke fredet	84880	Kirkested

Antall	Navn	Kulturminne-type	Verne-status	Lokalitets ID:	Art:
1	Grøssnes lille	Arkeologisk minne	Uavklart	56976	Funnsted
2	Laberg	Kirkested	Uavklart	73648	Kirkested
3	Storhaugen	Arkeologisk minne	Uavklart	155292	Bosetning-aktivitetsområde
4	Dalhaug	Arkeologisk minne	Uavklart	155321	Bosetning-aktivitetsområde
5	Nyheim	Arkeologisk minne	Uavklart	155798	Bosetning-aktivitetsområde
6	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Uavklart	155882	Bosetning-aktivitetsområde
7	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Uavklart	155883	Bosetning-aktivitetsområde
8	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Uavklart	155884	Bosetning-aktivitetsområde
9	Bjørkmoelva	Arkeologisk minne	Uavklart	155885	Bosetning-aktivitetsområde
10	Bjørnhaug	Kirkested	Uavklart	17174	Kirkested
11	Lavik	Arkeologisk minne	Uavklart	173294	Steinbrudd
12	Kvernmoen	Arkeologisk minne	Uavklart	47204	Båtstø-anlegg
13	Nesset	Arkeologisk minne	Uavklart	73647	Haug/Groplokalitet - ubestemt
14	Lille Grøsnes	Arkeologisk minne	Uavklart	33627	Bosetning-aktivitetsområde
15	Bosetning-aktivitetsområde	Arkeologisk minne	Uavklart	37171	Bosetning-aktivitetsområde
16	Selnes	Arkeologisk minne	Uavklart	7785	Funnsted
17	Labergdalen	Arkeologisk minne	Uavklart	47208	Bosetning-aktivitetsområde
18	Osvold (?)	Arkeologisk minne	Uavklart	67532	Bosetning-aktivitetsområde
19	Dalheim	Arkeologisk minne	Uavklart	67525	Bosetning-aktivitetsområde
20	Kvernmoen	Arkeologisk minne	Uavklart	73659	Bosetning-aktivitetsområde
21	Fjordbotn	Arkeologisk minne	Uavklart	27220	Bosetning-aktivitetsområde
22	Fossli	Arkeologisk minne	Uavklart	27213	Bosetning-aktivitetsområde
23	Belnes	Arkeologisk minne	Uavklart	27209	Funnsted
24	Selnes	Arkeologisk minne	Uavklart	27210	Funnsted
25	Arvelodd	Arkeologisk minne	Uavklart	33629	Bosetning-aktivitetsområde
26	Solstad	Arkeologisk minne	Uavklart	37167	Bosetning-aktivitetsområde
27	Laberg	Arkeologisk minne	Uavklart	33628	Bosetning-aktivitetsområde
28	Elvenes	Arkeologisk minne	Uavklart	7793	Bosetning-aktivitetsområde
29	Laberg	Arkeologisk minne	Uavklart	37158	Bosetning-aktivitetsområde

Antall	Navn	Kulturminne-type	Vernestatus	Lokalitets ID:	Art:
30	Norgård	Arkeologisk minne	Uavklart	47206	Bosetning-aktivitetsområde
31	Stor Kjærran	Arkeologisk minne	Uavklart	47207	Bosetning-aktivitetsområde
32	Nergård	Arkeologisk minne	Uavklart	43633	Bosetning-aktivitetsområde
33	Elvenes	Arkeologisk minne	Uavklart	56968	Funnsted
34	Bergås	Arkeologisk minne	Uavklart	56985	Bosetning-aktivitetsområde
35	Vassøse	Arkeologisk minne	Uavklart	56979	Bosetning-aktivitetsområde
36	Vassøse	Arkeologisk minne	Uavklart	56980	Bosetning-aktivitetsområde
37	Kvenhaugen	Arkeologisk minne	Uavklart	67527	Bosetning-aktivitetsområde
38	Laberg	Arkeologisk minne	Uavklart	7795	Forsvarsanlegg
39	Holtås	Arkeologisk minne	Uavklart	73651	Bosetning-aktivitetsområde
40	Elvevoll	Arkeologisk minne	Uavklart	73650	Bosetning-aktivitetsområde
41	Fjordbotn	Arkeologisk minne	Uavklart	73654	Bosetning-aktivitetsområde
42	Øse	Arkeologisk minne	Uavklart	17170	Bosetning-aktivitetsområde
43	Laberg	Arkeologisk minne	Uavklart	23755	Bosetning-aktivitetsområde
44	Bjørkvoll	Arkeologisk minne	Uavklart	17169	Bosetning-aktivitetsområde
45	Årstein	Bygning			Kultur
46	Sykehus i Bekkadalen i	Andre			Kultur
47	Bømningsvei opp Korsa langs Meelva	Andre			Uspesifisert
48	Samling av mattil russefanger på Straumsnes - Gratangen	Andre			Kultur
49	Laberg bro	Teknisk/ Industrielt minne			Kultur
50	Hestestall ved Fjelldal - Kvernmo i Gratangen under	Andre			Kultur
51	Stororan	Andre			Ute av bruk
52	Flywraket på Fjordbotneidet	Andre			Kultur
53	Med bøtte som hjelm i april 1940 -	Andre			Kultur
54	Foldvik Mølle	Teknisk/ Industrielt minne			Kultur
54	**Uavklart vern**				

9.7 VERDIVEKTING OG VERDIFASTSETTELSE AV KULTURMINNER

Riksantikvaren har gitt ut en veiledning om hvordan kulturminner skal kunne vurderes i forhold til verdier og hvor stor verdi man mener kulturminnene har per i dag. Begrepet kulturminner favner både enkeltminner og kulturmiljøer der enkeltminner ses i sammenheng og i større helheter.

Arbeidsgruppas arbeid med verdivektlegging og verdivurdering pr prioriterte kulturminne og kulturmiljø, følger riksantikvarens oppdeling i;

1. Kunnskapsverdi
2. Opplevelsesverdi
3. Bruksverdi

For å komme frem til en endelig vurdering i forhold til disse tre verdi-begrepene, er hvert kulturminne og kulturmiljø blitt vurdert i forhold til både egenskaper tilknyttet hver enkelt av dem, samt hva som hvert kulturminne bidrar til Gratangen kommunes «historie og identitet». Dette er blitt gjort uavhengig om de prioriterte kulturminnene i fra før har et automatisk vern gjennom lover og forskrifter.

Å se et kulturminne i forhold til enkelte egenskaper og verdier har vært i enkelte tilfeller ganske vanskelig. Underveis i prosessen har samtlige kulturminner som ble prioritert av prosjektgruppa gjennomgått en ny vurdering, hvorav noen kulturminner er blitt flyttet over fra å være enkeltstående kulturminner til å inngå i et kulturmiljø, mens andre har fått tillagt utvidet historisk betydning og til slutt er alle blitt vurdert på nytt som prioriterte kulturminner. I fortsettelsen fremheves eksempler på ulike verdier som er blitt vurdert pr kulturminne og kulturmiljø.

KUNNSKAPSVERDIER

- Bygningshistorie, materialhistorie, stilhistorie, teknologihistorie, håndverkshistorie, kunsthistorie, arkitekturhistorie, planhistorie
- Næringshistorie, landbrukshistorie, fiskerihistorie, industrihistorie, sosialhistorie, samferdselshistorie, idrettshistorie, krigshistorie, bosettingshistorie, utmarkshistorie
- Religionshistorie, minoritetshistorie, personalhistorie, forskningshistorie, vitenskapshistorie
- Miljøhistorie, forvaltningshistorie, vegetasjonshistorie

OPPLEVELSESVERDIER

- Arkitektonisk verdi, kunstnerisk verdi, estetisk verdi, håndverksmessig verdi, bruks- og alderspreg, patina
- Symbolverdi, tilhørighet, identitetsverdi
- Undring, refleksjon, forbløffelse, gjenkjennelse, nysgjerrighet, sinne

BRUKSVERDIER

- Økonomisk verdi, ressursverdi, næringsverdi, utviklingsverdi, formidlingsverdi, pedagogisk verdi, museal verdi, tilgjengelighet.

EGENSKAPER

Hvert kulturminne og kulturmiljø er blitt vurdert opp mot følgende mulige egenskaper:

Egenskap	Forklaring – merknader
Alder, tidsdybde og kontinuitet	Hvor gammelt er kulturminnet eller kulturmiljøet? Viser det utvikling gjennom flere epoker og historiske sammenhenger?
Autentisitet og opprinnelighet	Autentisitet må alltid relateres til noe, som materialbruk, stilart, byggemåte eller tid. Er det opprinnelige eller nye materialer? Er de gamle teknikkene brukt? Er kulturminnet så gammelt som det påstås å være?
Mangfold og variasjon	Representerer kulturminnet ulike former og funksjoner, ulike epoker og et mangfold av historier, jfr. listen over kunnskapsverdier?
Sammenheng og helhet	Hvilke sammenhenger og helheter inngår kulturminnet i? Rommer kulturmiljøet ulike sammenhenger knyttet til tema som tid, etnisitet eller funksjonelle systemer?
Dynamikk og endring	Er kulturminnet eller kulturmiljøet preget av ulike dynamikk, løpende endringer og sterke endringskrefter?
Brudd og kontrast	Representerer kulturminnet eller kulturmiljøet brudd eller kontrast i forhold til tema som forme eller funksjon, kontinuitet eller etnisitet, håndverksteknikk eller materialbruk?
Lesbarhet og tydelighet	Representerer kulturminnet eller kulturmiljøet historie på en særlig tydelig og pedagogisk måte eller særlig store og intense opplevelser?
Egnethet	Har kulturminnet eller kulturmiljøet god funksjonalitet i forhold til dagens situasjon og bruk. Er det godt vedlikeholdt slik det fremstår i dag?
Anvendbarhet	Har kulturminnet eller kulturmiljøet stabilt brukspotensial over tid, er det egnet for endret eller eventuelt ny bruk i fremtiden?
Sårbarhet og tålegrense	Er kulturminnet eller kulturmiljøet sårbart for inngrep og endringer, eller har det høye tålegrenser?
Interaksjon natur-kultur	Viser kulturminnet eller kulturmiljøet samspillet mellom natur og kultur på en særlig god måte? Gjelder dette bygging eller lokalisering av bygninger og anlegg, ressurs- eller arealbruk?

VURDERING OP MOT ANDRE KULTURMINNER

Alle kulturminnene og kulturmiljø er blitt vurdert opp mot andre kjente kulturminner i kommunen og regionen som helhet.

VERDIVEKTING AV KULTURMINNER

Alle kulturminner og kulturmiljø er blitt vurdert i forhold til verdi opp mot ulike kriterier, jfr. tabellene, for å tydeliggjøre i større grad hva som gjør nettopp dette kulturminnet eller kulturmiljø verdifullt for Gratangen kommune.

OPPSUMMERING AV VERDIFASTSETTELSE

De prioriterte kulturminnene og kulturmiljø vil bli presentert på de følgende sidene i forhold til de verdivektingene og verdivurderingene som prosjektgruppa har gitt hver især. De blir gitt følgende verdier ut i fra oppsummeringer på påfølgende sider:

Liten verdi	L
Middels verdi	M
Stor verdi	S
Svært stor verdi	SS

Nr	Kulturminne eller kulturmiljø	Kunnskaps -verdi	Opplevelses -verdi	Bruksverdi
1	Eliborg / Internatet	S	S	S
2	Finnesletta	S	S	S
3	Fjøsen på Nordmo-gården i Gratangsbotn	S	S	S
4	Foldvik mølle	SS	SS	M
5	Gammelt bolighus på Lille Løvdal	S	S	M
6	Gammen på Skifte m kulturmiljø	SS	SS	S
7	Gratangen Båtsamling	SS	S	M
8	Gårdselva fra gammelt vannverk til sjø	S	SS	M
9	Gratangen kirka på Årstein	S	S	SS
10	Gamle delen av kirkegården på Årstein	SS	S	M
11	Kirkegården på lille Grøsnes	L	M	L
12	Krigsminneløyper fra Foldvik-Øse og Gratangsbotn-Tennevoll	S	S	S
13	Krigsminnemiljø på Laberg	S	S	L
14	Laberg bro	S	S	S
15	Lysverket i Hilleshamn	S	M	L
16	M/K Straumnes motorkrysser	S	SS	SS
17	Minnelunden i Gratangsbotn og krigsminnebautaer	S	S	S
18	Morgan skip	L	SS	S
19	Naustgruppa på Årstein	SS	SS	S
20	Normanngården	S	SS	S
21	Ole Nygård-plassen	S	S	M
22	RV 50 m.m.	S	S	S
23	Snolke – Gratangsbotn	M	S	M
24	Sommerfjøsen på Grøsnes/Dalås-sommerfjøset	S	S	L
25	Storbåthistorie for 8 brygge fra Straumsnes til Åkernes	SS	SS	SS
26	Storfossen kraftverk	SS	S	S
27	Ungdomshuset Løvdal	M	M	S
28	Ursingården og -smia m.m.	S	S	L
29	Årstein skole	SS	SS	S
30	Åttringsnauset på Grøsnes	S	S	S

1) ELIBORG / INTERNATET

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	SS
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	S
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	SS
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	N
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	N
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	BEGGE
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

2) FINNESLETTA

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	L
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	S
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	INGEN
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	SS
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

3) FJØSEN PÅ NORDMO-GÅRDEN I GRATANGSBOTN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	L
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	N
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

4) FOLDVIK MØLLE

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	S
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	N
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	M

5) GAMMELT BOLIGHUS PÅ LILLE LØVDAL

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	M
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J-INTERIØR
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	N
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	M

6) GAMMEN PÅ SKIFTE M KULTURMILJØ

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	SS
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	SS
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	TJA
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	S

7) GRATANGEN BÅSAMLING

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	SS
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	S
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	M

8) GÅRDSELVA PÅ ÅRSTEIN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	M
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	M

9) GRATANGEN KIRKE

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	SS
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	N
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	N
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VN
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	SS

10) GAMLE DEL AV KIRKEGÅRDEN PÅ ÅRSTEIN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	M
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	SS
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VN
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	M

11) KIRKEGÅRDEN PÅ LILLE GRØSNES

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	L
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	N
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	INGEN
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	L
- Opplevelsesverdier	M
- Bruksverdier	L

12) KRIGSMINNELØYPER OG GAMLE FERDSELSÅRER FRA FOLDVIK-ØSE OG GRATANGSBOTN-TENNEVOLL

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	S
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	TJA
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

13) KRIGSMINNELANDSKAP PÅ LABERG

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	N
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	N
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	N
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	INGEN
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	L

14) LABERG BRO

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

15)LYSVERKET I HILLESHAMN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	S
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	TJA
- Egnethet	N
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	BEGGE
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	M
- Bruksverdier	L

16) «M/K STRAUMNES» MOTORKRYSSER

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	N
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	SS

17) MINNELUNDEN I GRATANGSBOTN OG KRIGSBAUTAER

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	L
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	TJA
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	BEGGE
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

18) MORGAN SKIP

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	L
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	N
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	N
- Dynamikk og endring	TJA
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VN
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	L
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	S

19) NAUSTGRUPPA PÅ ÅRSTEIN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	SS
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	S

20) NORMANNGÅRDEN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	TJA
- Lesbarhet og tydelighet	N
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	S

21) OLE NYGÅRD-PLASSEN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	SS
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	L
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	S
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	M

22) RV 50 – KRIGSMINNE OG GAMMEL FERDSELSÅRE

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	TJA
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

23) SNOLKE - GRATANGSBOTN

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	S
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	N
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	N
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	UVANLIG
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	M
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	M

24) SOMMERFJØSEN PÅ GRØSNES/DALÅS-SOMMERFJØSET

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	S
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	L

25) STORBÅTHISTORIE FOR 8 BRYGGER FRA STRAUMSNES TIL ÅKERNES

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	SS
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	S
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	SS
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	SS
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	SS

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	SS

26) STORFOSSEN KRAFTVERK

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	SS
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	TJA
- Egnethet	N
- Anvendbarhet	TJA
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	OS
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	BEGGE
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S

27) UNGDOMSHUSET PÅ LØVDAL

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	M
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	TJA
- Autentisitet og opprinnelighet	N
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	J
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	N
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	BEGGE
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	M
- Opplevelsesverdier	M
- Bruksverdier	S

28) URSIN-GÅRDEN OG SMIA M.M. - KULTURMILJØ

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	L
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	TJA
- Anvendbarhet	N
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	ST
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	L

29) ÅRSTEIN SKOLE

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	SS
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	M
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	S
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	S

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	J
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	J
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	N
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	SS
- Opplevelsesverdier	SS
- Bruksverdier	S

30) ÅTTRINGSNAUSET PÅ GRØSNES

Verdivekting	Verdi
Kulturminnet representerer **FASER** med særlig betydning for historie/utvikling	S
Kulturminnet er knyttet til **VIRKSOMHETER** med særlig betydning for historien	S
Kulturminnet er knyttet til **HENDELSER eller BEGIVENHETER** med særlig betydning for historien	M
Kulturminnet er knyttet til **PERSONER** med særlig betydning for historien	L
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere **ETNISKE GRUPPER** (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	L
Kulturminnet har særlig **ARKITEKTONISK og ARKITEKTURHISTORISK** verdi	S
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes **FÅ ELLER INGEN SKRIFTLIGE KILDER**	M
Kulturminnet har særlig betydning som **RESSURS FOR LOKAL UTVIKLING OG VERDISKAPNING**	L
Kulturminnets alder og type utløser **JURIDISKE VIRKEMIDLER PÅ NASJONALT PLAN**, se kulturminneloven	L

Verdifastsetting	Ja/nei
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	J
- Autentisitet og opprinnelighet	J
- Mangfold og variasjon	N
- Sammenheng og helhet	J
- Dynamikk og endring	N
- Brudd og kontrast	N
- Lesbarhet og tydelighet	J
- Egnethet	J
- Anvendbarhet	J
- Sårbarhet og tålegrenser	J
- Interaksjon natur-kultur	J
Hva kjennetegner kulturminnet sammenlignet med andre kulturminner?	
Opprinnelig sjeldent (OS), sjeldent ved tilfeldig (ST) eller planmessig utvalg (PU)	PU
Representativt for noe som er vanlig nå (VN) eller noe som var vanlig før (VF)	VF
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet? KONKLUSJON	
- Kunnskapsverdier	S
- Opplevelsesverdier	S
- Bruksverdier	S